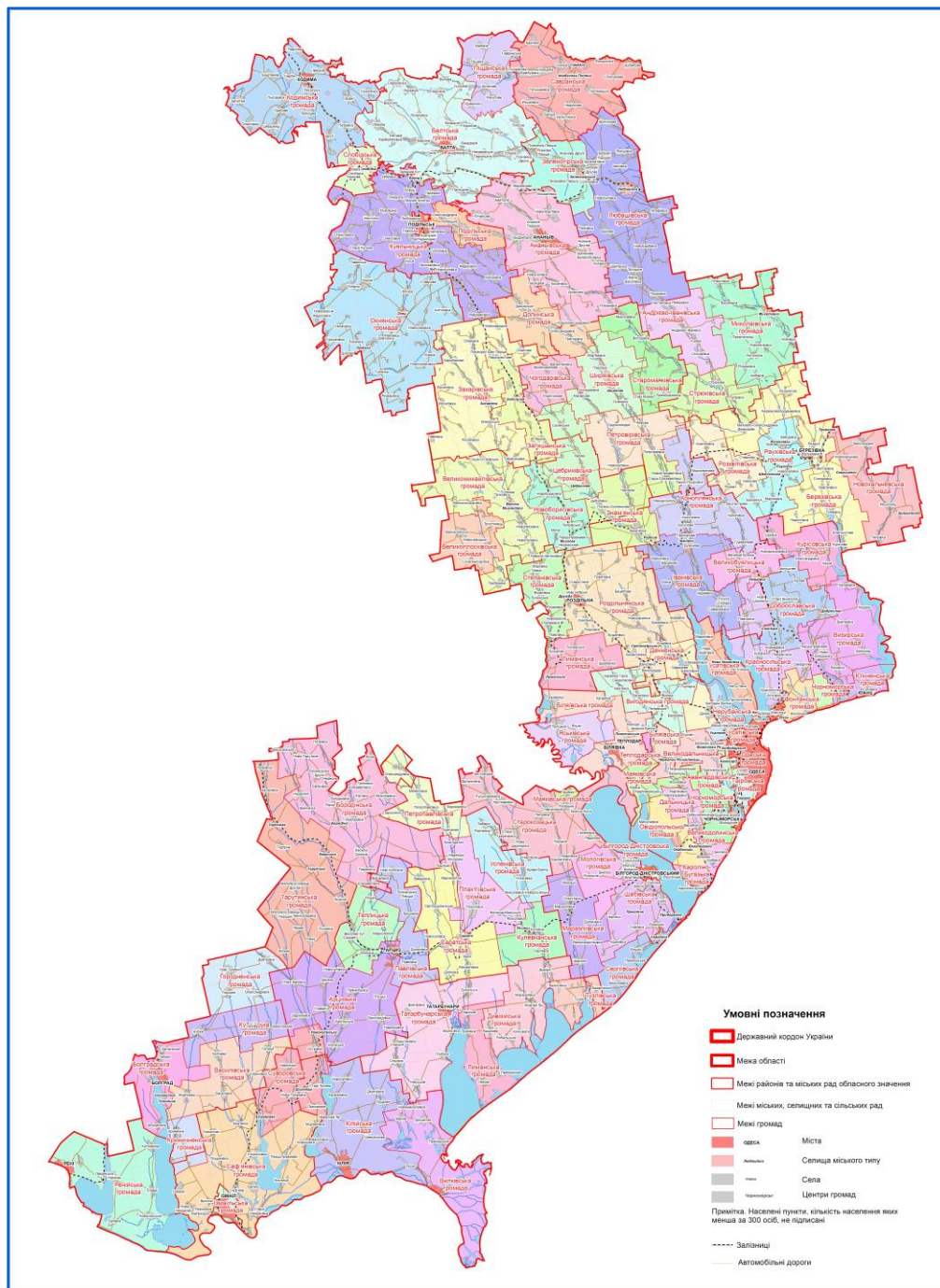

Проект регіонального розвитку
РОЗВИТОК МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ
ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

РЕГІОНАЛЬНА АНАЛІТИКА

на підставі Договору від 28.10.2020 №45

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ
2020

Методологічні основи підготовки регіональної аналітики

Соціально-економічний аналіз є важливою, але не єдиною складовою процесу підготовки регіонального аналізу, тому не може розглядатись окремо від інших етапів роботи. Проте саме соціально-економічний аналіз лягає в основу розробки можливих сценаріїв розвитку, визначення сильних та слабких сторін розвитку регіону. Проведення його здійснюється на підставі практичного досвіду з вивчення стану соціально-економічного розвитку регіону, статистичних даних, оцінки потенціалу, аналізу стану інноваційної діяльності Одеського регіону.

Результати аналізу соціально-економічного розвитку регіону також включають оцінку природно-ресурсного, виробничого, трудового, наукового, фінансового та інноваційного потенціалу регіону, характеристику зовнішніх ринкових та технологічних тенденцій, що впливатимуть на розвиток регіону, характеристику основних проблем, що стримують розвиток регіону, результати аналізу сильних та слабких сторін, конкурентних переваг регіону, викликів та ризиків на основі SWOT- аналізу.

Регіональний аналіз має бути логічно структурованим та містити інформацію, придатну для підготовки певних висновків, які покладаються в основу стратегічного планування. Водночас представляє не скорочений виклад статистичної інформації, а її осмислення, візуалізацію та прив'язку певних показників до території регіону: адміністративно-територіальних одиниць районів та міст обласного значення.

Проведення аналізу має містити порівняльний аналіз обласних показників із середньоукраїнськими показниками, а також показниками регіонів-сусідів та регіонів, що належать до однієї з регіонами типології. Такі регіони слід обрати серед українських регіонів, а також рекомендується взяти по одному регіону із близьких країн-сусідів. Таке порівняння є дуже важливим не тільки на етапі підготовки, а й на етапі моніторингу та оцінки її реалізації.

Регіональна аналітика проводиться в рамках реалізації проекту «Розвиток міжрегіональної мережі трансферу технологій» та утвореного Одеського регіонального центру трансферу знань і технологій.

Розвиток трансферу технологій та інноваційної діяльності має забезпечити зв'язок та координацію підсистем економіки регіону та зовнішнього середовища державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій, спрямованого на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу.

Досягнення мети зумовить оптимізацію управління інтелектуальною власністю в університетах та наукових установах України, підвищення ефективності використання коштів, що спрямовуються на фінансування науково-технічної діяльності, полегшення доступу бізнесу, особливо малого та середнього, до новітніх технологій, пришвидшення модернізації промислових підприємств та сприяння розвитку інновацій.

З метою забезпечення координації підсистем економіки регіону та зовнішнього середовища необхідне перш за все проведення регіонального аналізу, спрямованого на оцінку потенціалу пріоритетних галузей, на які спрямована державна регіональна політика в Україні. Це саме стосується і сфер, на які націлена реалізація зазначеного проекту:

- Транспорт та інфраструктура;
- Економічний розвиток та інвестиції;
- Підприємництво і регуляторне середовище;
- Конкурентна політика;
- Ринок праці;
- Освіта і наука;
- Інноваційна діяльність.

Враховуючи зазначене, в рамках виконання проекту проводиться регіональний аналіз розвитку усіх загальних характеристик Одеського регіону з показниками розвитку базових галузей економіки, комплексів, що формують конкурентну середу для розвитку інноваційних технологій та використання науково-технологічного потенціалу.

Географічне і геополітичне положення Одещини

Географічне розміщення Одеської області та структура її економіки створюють потенційні можливості для її перетворення в інтегруючий науково-промисловий центр усієї південної України. Поряд з цим, географічне розміщення області створює додаткові обмеження більш рівномірному розвитку територій області, породжує периферійні зони з проблемами розвитку.

Одеська область – приморський і прикордонний регіон України, розташований на крайньому південному заході країни.

По території області проходять державні кордони України з Румунією і Молдовою. На півдні Одеська область виходить до Чорного моря. Довжина морських і лиманних узбереж від гирла ріки Дунай до Тилигульського лиману досягає 300 км.

Область розташована на перетині міжнародних водних шляхів.

Геополітичне положення Одещини обумовлене як вигідним транспортно-географічним розміщенням, так і зростаючою активізацією її участі у великих європейських міжрегіональних організаціях – Асамблеї Європейських Регіонів і Робочої Співдружності Придунайських Країн. Будучи частиною морського фасаду країни, Одеська область значною мірою сприяє участі України в роботі країн-членів Чорноморського Економічного Співробітництва (ЧЕС).

Природно-ресурсний потенціал

Одещина має сприятливі умови, що в цілому формують високий природно-ресурсний потенціал регіону.

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. Разом з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий потенціал регіону.

Тепле море, лікувальні грязі, мінеральні води, морські пляжі створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані цінні унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Область відноситься до Південних прикордонних територій України, де природно-кліматичні і соціально-економічні особливості

сприяють формуванню складної санітарно-епідеміологічної ситуації. Одеська область – регіон, що виділяється у господарському комплексі України своїми транспортно-розподільчими функціями, розвиненою промисловістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом.

Загальний стан екологічної безпеки в області продовжує залишатись складним і здебільшого зумовлений надмірним техногенним навантаженням на природне середовище, нерівномірною територіальною концентрацією виробництва, його високою енергомісткістю. На здоров'я населення впливають такі чинники середовища як забруднення атмосферного повітря, якість питної води, житлові умови, продукти харчування, іонізуюче та неіонізуюче випромінювання, акустичне забруднення та відходи. Тому оцінка шкідливого впливу чинників навколишнього середовища є актуальною проблемою сучасності.

Адміністративно-територіальний устрій та склад населення

Одеська область - приморський і прикордонний регіон України, розташований на південному заході країни, з територією 33,3 тис км², що становить 5,5% території України.

До складу області у 2019 році входять 26 районів, 9 міст обласного та 10 міст районного значення, 33 селища міського типу. Кількість місцевих рад становить: районних – 26; міських рад – 19, з них - 5 міських рад ОТГ, селищних – 31, з них 8 селищних рад ОТГ, сільських – 342, з них сільських рад ОТГ - 15.

Адміністративним центром Одеської області є місто Одеса. На 1 січня 2019 року на території області в рамках децентралізації було утворено 31 об'єднану територіальну громаду (ОТГ), з них у: 2015 році – 8 ОТГ (Балтська та Біляївська міські ОТГ, Великомихайлівська селищна ОТГ, Маразіївська, Розквітівська, Новокальчевська, Красносільська та Тузлівська сільські ОТГ); 2016 році – 3 ОТГ (Затишанська та Ширяївська селищні ОТГ, Коноплянська сільська ОТГ); 2017 році – 14 ОТГ (Березівська і Вилківська міські ОТГ, Авангардівська, Цебриківська, Таїровська селищні ОТГ, Шабівська, Куяльницька, Лиманська, Маяківська, Старокозацька, Дальницька, Знам'янська, Яськівська, Мологівська сільські ОТГ); 2018 році – 6 ОТГ (Кілійська міська, Любашівська і Окнянська селищні та Визирська, Великобуялицька і

Великопосківська сільські ОТГ). Перші місцеві вибори відбулися у квітні 2018 року у Кілійській міській, Любашівській та Окнянській селищних ОТГ. Перші місцеві вибори депутатів Визирської, Великопосківської та Великобуялицької сільських рад та, відповідно Визирського, Великопосківського, Великобуялицького сільських голів відбулись 30 червня 2019 року.

У 2019 році утворено 5 об'єднаних територіальних громад, в яких 22 грудня 2019 року відбулись перші вибори депутатів та голів, а саме: - Андрієво-Іванівська сільська ОТГ Миколаївського району; - Іванівська селищна ОТГ Іванівського району; - Новоборисівська сільська ОТГ Великомихайлівського району; - Петровірівська сільська ОТГ Ширяївського району; - Чогодарівська сільська ОТГ Ширяївського району. Крім того, у 2019 році приєдналися до чинних міських ОТГ (без проведення виборів): Новопольська сільська рада Балтського району – до Балтської міської ОТГ та Мирненська сільська рада Біляївського району – до Біляївської міської ОТГ. Також у 2019 році приєдналися до чинних ОТГ: Бобрицька сільська рада Любашівського району до Любашівської селищної ОТГ та Новодолинська сільська рада Овідіопольського району до Авангардівської селищної ОТГ, в яких відбулись додаткові вибори депутатів 22 грудня 2019 року.

Загалом на сьогодні в області об'єдналося (приєдналося) 158 місцевих рад (32,24% від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015). Кількість жителів Одеської області, які проживають на території ОТГ становить 371,0 тис. осіб (15,59% від загальної кількості жителів області). Загальна площа 37 ОТГ покривала 34,3% площі області.

Вже у 2020 році розпорядженням Кабінету Міністрів України в рамках проведеної децентралізації від 12 червня 2020 р. №720-р визначено адміністративні центри та затверджено території територіальних громад Одеської області, де відбудуться нові вибори у органи місцевого самоврядування (обласні, міські, районні, сільські та селищні ради) 25 жовтня 2020 року. На території області утворено 91 об'єднану територіальну громаду.

Аналіз демографічної ситуації Одеської області за 2014-2019 роки

Аналіз демографічної ситуації Одеської області за 2014-2019 роки свідчить про існування негативних тенденцій, зокрема, як скорочення

чисельності наявного населення. Протягом 2014- 2018 років зберігається тенденція до скорочення наявного населення. Так, з 2014 по 2018 роки чисельність наявного населення скоротилась з 2396,4 тис осіб до 2380,3 тис осіб. Обсяги скорочення наявного населення відповідно до попереднього року набули свого піку у 2015 році (-6,1 тис осіб).

Таблиця 1. Склад чисельності наявного населення Одеської області у 2014-2019 роках

	на 01.01.2015	на 01.01.2016	на 01.01.2017	на 01.01.2018	на 01.01.2019	на 01.11.2019
Наявне населення, тис. осіб	2396,4	2390,3	2386,5	2383,1	2380,3	2376,6
Відхилення до попереднього року: абсолютне, тис. осіб	-0,1	-6,1	-3,8	-3,4	-2,8	-3,8
відносно, відсотка	-0,004	-0,3	-0,2	-0,14	-0,12	-0,16
Кількість народжених, тис. осіб	29,5	27,4	26,4	25,2	23,1	17,7
Зменшення (збільшення) обсягів народжуваності до попереднього року, тис. осіб	+0,4	-2,1	-1,0	-1,2	-2,1	-2,0
Кількість померлих, тис. осіб	34,2	34,6	33,6	33,4	33,6	27,8
Зменшення (збільшення) обсягів смертності до попереднього року, тис. осіб	+0,6	+0,4	-1,0	-0,21	-0,25	+0,2
Природне скорочення	-4,7	-7,2	-7,2	-8,2	-10,5	-10,1
Міграційний приріст, тис. осіб	+4,6	-0,99	+3,4	+4,7	+7,7	x
Щільність наявного населення	71,9	71,9	71,7	71,6	71,5	71,4

На даний показник вплинуло: - збільшення обсягів природного скорочення населення (перевищення кількості померлих над кількістю народжених). У 2014-2018 роках показник природного скорочення мав тенденцію до збільшення та набув свого піку у 2018 році (-10,5). У січні-жовтні 2019 року показник природного скорочення становив 10,1 тис осіб, що на 2,2 тис осіб більше, ніж у відповідному періоді 2018 року; - зменшення народжуваності населення. Протягом останніх років в області спостерігається негативна тенденція до зменшення народжуваності населення. Так, щорічні обсяги народжуваності відповідно до попереднього року зменшувались від 29,5 тис осіб у 2014 році до 23,1 тис осіб у 2018 році. Аналіз показників народжуваності та смертності свідчить, що у 2014-2017 спостерігалось поступове зменшення показників смертності населення, проте у 2018 році відбулося збільшення даного показника, який набув обсягів 2016 року (33,6 тис осіб). Найбільша кількість померлих зафіксована у 2015 році – 34,6 тис осіб. Протягом 2014 року в області спостерігається міграційний приріст населення, у 2015 році вперше зафіксоване міграційне скорочення - 0,99 тис осіб, але починаючи з 2016 по наступний час зафіксоване позитивне міграційне сальдо.

Таким чином, поступове скорочення наявного населення, коливання показників народжуваності та смертності, стрімке збільшення міграційного приросту вплинуло на показник щільності наявного населення, який протягом 2014-2018 років зменшився з 71,9 осіб на км² у 2014-2015 роках до 71,5 осіб на км² у 2018 році.

Скорочення наявного населення негативно вплинуло на його структуру. Аналіз показників міського та сільського населення свідчить, що протягом 2014-2017 років спостерігалось поступове зменшення мешканців у міській місцевості з 1603,1 тис осіб у 2014 році до 1594,9 тис осіб у 2017 році, і лише у 2018 році чисельність міського населення області дещо збільшилась і становила 1595,5 тис осіб (таблиця 2). Протягом останніх 5 років чисельність сільських мешканців поступово зменшувалась з 793,3 тис осіб у 2014 році до 784,9 тис осіб у 2018 році. *Співвідношення міського та сільського населення до загальної чисельності наявного населення області протягом 2014-2018 років істотно не змінювалось і становило 66,8-67,0% (міське населення) та 33,1-33,0% (сільське населення) відповідно.*

За даними Головного управління статистики в Одеській області на протязі двох минулих років на 01.01.2020 чисельність населення області **зменшилась складає 2369248 жителів**, серед якого 33,4%, як і раніше, проживають на селі.

Вікова піраміда населення Одещини характеризується як регресивна. Основними ознаками цього є: неухильна невисока частка дитячого населення у віці 0-17 років, хоча за останній рік питома вага дітей повільно почала збільшуватися, а саме з **19,6% до 19,74%**, та продовження зростання частки населення у віці старше працездатного віку (протягом 2019 року з **25,4% до 25,5%** від загальної чисельності жителів області при середньому по країні біля 22,0%); питома вага працездатних осіб віком 18-59 років, скоріше за рахунок

міграційних процесів, зменшилась до рівня **55,1% проти 56,1%**, наприклад, у 2016-ому; частка пенсіонерів щороку продовжує перевищувати частку дитячого населення.

В 2019 році чисельність жіночого населення регіону зменшилась і становила **1253,9 проти 1256,1** тис жінок рік тому, з них у фертильному віці – **560,9 тис** проти **564,7 тис** у попередньому. Взагалі за 5 минулих років (2011-2015) частка жінок дітородного віку підвищилась з 46,0% до 46,2%, але надалі зменшилась до 45,3% та в звітному – **вже до 44,7%**

Взагалі демографічна ситуація в регіоні не стабільна з тенденцією до погіршення. Надалі надано попередні показники за даними міст та районів області.

За звітний період 2019 року в області народилося живими **21278** дітей, що менше ніж за аналогічний період минулого року (23144). Загальний показник народжуваності по області склав **8,9 випадків на 1000 населення** та поступився показнику аналогічного періоду попереднього року (9,8‰). Серед інших демографічних показників, слід визначити, що рівень загальної смертності за 2018 рік складав 14,2 на 1000 населення, протягом звітного періоду 2019 року показник нараховує **14,1‰**.

Показник малякової смертності не стабільний, але має тенденцію позитивного руху, а саме в 2012 році він складав 8,84 на 1000 народжених живими, за наступні 5 років знизився до 7,32‰. У 2018 році **показник малякової смертності** має стабільний вигляд, а саме 7,58 на 1000 народжених живими, а в 2019 році нарахував **6,91‰** при державному показнику минулого року – 7,0 на 1000 народжених живими.

Рівень материнських втрат протягом звітного періоду підвищився і зареєстровано на показнику **23,50** на 100 тис народжених живими (5 випадків) проти 17,28 на 100 тис народжених живими за 2018 рік та при рівні середнього по країні 2019 року – 14,43.

Природне скорочення населення за рахунок зниження народжуваності на тлі практичної стабільності загальної смертності **збільшилося з 4,4 випадків** рік тому до **5,2** на 1000 жителів у від'ємному варіанті на 01.01.2020. За попередніми даними слід відмітити, що по регіону кількість територій з позитивним показником відновлення населення щороку зменшується і нараховує лише 1 адміністративну територію (м. Южне), що вагомо поступається, наприклад, 2017 року.

Характеристика сучасного стану економіки регіону

ВРП на душу населення

Результати розвитку економіки області інтегрує показник валового регіонального продукту та демонструє суттєвий економічний розвиток. За цим показником область у трійці лідерів серед регіонів. Після падіння у 2014 – 2015 роках до 98,3% та 95,8% відповідно у 2016 та 2017 роках ВРП зріс до 104,2% (для порівняння по Україні – 102,4 та 102,5% відповідно). За цим показником у 2018 році Одеська область знаходиться на 8 місці серед інших регіонів країни.

Валовий регіональний продукт на душу населення у 2017 році порівняно з 2014 роком зріс у 2 рази та склав 62701 ₴. – 7 місце.

Промислове виробництво

Одещина - це більше 30% виробництва сокової продукції України, це 25% олійних виробничих потужностей країни та 18% виробництва нерафінованої олії, це 65% виноробного потенціалу країни, це 40% генерувальних потужностей сонячної енергетики України.

В області здійснюють свою діяльність понад 500 великих та середніх промислових підприємств. За 2018 рік в галузь залучено 3134,6 млн. грн. капітальних інвестицій (14,9% всіх капітальних інвестицій в область).

У 2018 році до 2017 року обсяг промислового виробництва склав 92,4%. Зросли обсяги виробництва у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів (+7,1%), у виробництві основних фармацевтичних продуктів і препаратів (у 1,7 рази), на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (+1,1%).

Зменшились обсяги виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (-17,3%), харчових продуктів, напоїв (-10,0%), у текстильному виробництві, виробництві одягу, виробів зі шкіри (-7,0%), у машинобудуванні (-4,0%), у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (-2,5%). на підприємствах з виробництва виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності (-0,6%).

Промисловість Одеської області представляє до • 2,5% промислового виробництва – 12 місце в країні, близько • 58 тис. штатних працівників; • до 14% всіх капітальних інвестицій.

У січні-грудні 2019 року до січня-грудня 2018 року обсяг промислового виробництва збільшився на 7,3% (2 місце серед регіонів країни) (по Україні – 98,2%) (довідково: січень-грудень 2018 року – 92,4%). Зросли обсяги виробництва харчових продуктів, напоїв (+8,7%), гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (+18,0%), хімічних речовин і хімічної продукції (+13,3%). Зменшились обсяги виробництва машинобудування (-11,1%), у виробництві готових металевих виробів (-6,5%), текстильному виробництві, одягу, виробів зі шкіри (-7,2%), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (-0,5%).

За останні роки спостерігалась неоднозначна ситуація у розвитку та ефективному функціонуванні галузі промисловості. Так, у 2014-2015 роках на промислових підприємствах відбулось зниження обсягу виробленої продукції до 96,1%. 2016-2017 роки ознаменувались значним ростом виробництва, завдяки чому область вирвалася у лідери та протрималась до 2018 року – 1 місце серед регіонів країни. У 2018 році суттєво знизилось виробництво харчових продуктів, частка підгалузі у загальному обсязі найбільша та складає понад 40,0%.

Реалізовано промислової продукції за 2019 рік на 61408,0 млн. грн. (105,6% до 2018 року) (довідково: 2018 р. - на суму 58166,5 млн. грн.) Найбільше реалізовано продукції підприємствами харчової промисловості (36,8% до загального обсягу), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (24,8%), з виробництва гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (12,1%), машинобудування (8,7%), металургії, готових металевих виробів (6,2%).

Стабільне економічне зростання як для регіону, так і для України в цілому можливе лише на основі випереджаючого індустріального розвитку. Немає іншої альтернативи, як відновлення та модернізація промислового сектора на основі розроблення та втілення індустріальної політики, яка відповідає новим правилам, що постають у зв'язку з активізацією інтеграції

до глобального економічного простору, та новими викликами, глобального та внутрішнього характеру (стрімкими змінами в технологіях, появою нових виробництв, кліматичними змінами, розривами у продуктивності праці, лібералізацією торгівлі, збільшенням частки людей літнього віку, трудовою міграцією, необхідністю територіальної консолідації та регіональної інклюзії).

ПІДПРИЄМНИЦТВО.

На 1 січня 2020 року **на обліку** в органах ГУ ДФС області знаходиться **229,8 тис.** платників (у т.ч. юридичних осіб – 92,0 тис осіб, фізичних осіб-підприємців – 137,8 тис осіб).

З початку року абсолютний приріст зареєстрованих підприємств (**юридичних осіб**) становить +3 352, абсолютний приріст фізичних осіб-підприємців (**ФОП**) +1 845.

В Одеській області здійснюють діяльність (сплачують податки) **126,2 тис** суб'єктів **малого та середнього підприємництва:**

- ✓ фізичних осіб-підприємців – 95,4 тис. (75,6%),
- ✓ малих підприємств – 29,8 тис. (23,7%),
- ✓ середніх підприємств – 941 (0,7%).

Найбільше суб'єктів малого та середнього підприємництва здійснюють діяльність у сфері оптової та роздрібної торгівлі (42,5%), операцій з нерухомим майном (7,2%), інформації та телекомунікацій (6,7%), сільського господарства (5,5%), професійної, наукової та технічної діяльності (5,5%), транспорту (5,2%), промисловості (4,9%), готельно-ресторанного господарства (4,3%), адміністративного, допоміжного обслуговування (3,3%), будівництва (3,0%).

За 2019 рік від суб'єктів малого та середнього підприємництва у вигляді податків та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів **надійшло 16,6 млрд грн (+14,6% до відповідного періоду попереднього року)**, що становить **52,9%** загальної суми бюджетних надходжень (без урахування митних платежів):

- **державний** бюджет – **8,1 млрд грн (+18,0% до минулого року)**
- **місцевий** бюджет – **8,5 млрд грн (+11,6% до минулого року та складає 48,6% загальної суми надходжень до місцевого бюджету).**

Найбільше надходжень до бюджету генерують підприємства **сільського господарства** (18,3%), **оптової та роздрібної торгівлі** (16,5%), **промисловості** (16,1%), **транспортної** галузі (13,7%).

У 2018 році порівняно з 2016 роком кількість юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ФОП), які перебувають на обліку в органах ГУ ДФС області зросла на 7 тис. осіб (2016 рік – 217,9 тис. осіб, 2017 рік – 217,5 тис. осіб). При цьому, кількість зареєстрованих юридичних осіб протягом 2016-2018 років перевищувала кількість припинених. Стосовно ФОП – у 2016-2017 роках кількість припинених перевищувала кількість зареєстрованих. Лише у 2018 році відмічений їх приріст.

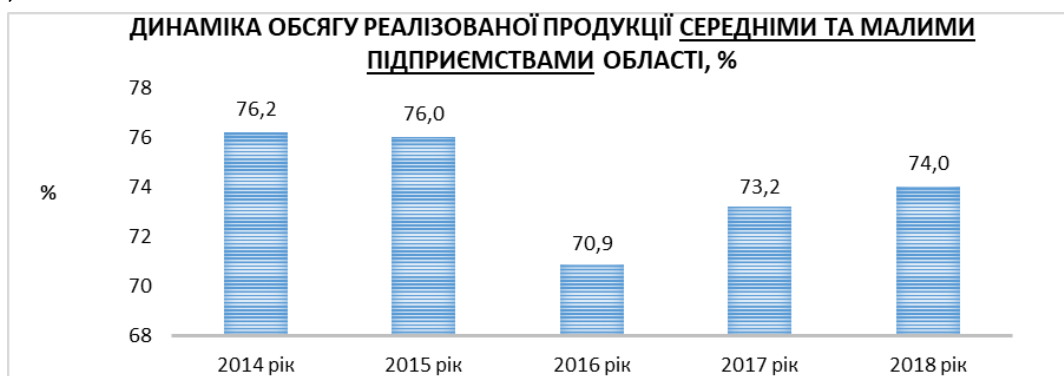
На 1 січня 2019 року на обліку знаходиться 224,9 тис. платників (у т.ч. юридичних осіб – 87,9 тис. осіб, фізичних осіб-підприємців – 137,0 тис. осіб). З початку року абсолютний приріст зареєстрованих підприємств (юридичних осіб) становить +3241, абсолютний приріст фізичних осіб-підприємців +4496.

В Одеській області здійснюють діяльність (сплачують податки) 109,9 тис. суб'єктів малого та середнього підприємництва:

- фізичних осіб-підприємців – 80,3 тис. (73,0%),
- малих підприємств – 28,7 тис. (26,1%),
- середніх підприємств – 922 (0,9%).

За 2018 рік від суб'єктів малого та середнього підприємництва у вигляді податків та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів надійшло 14 755,3 млн. грн. (+21,9% до відповідного періоду попереднього року), що становить 43,6% загальної суми бюджетних надходжень (без урахування митних платежів):

- державний бюджет – 7 087,0 млн. грн. (+20,2% до минулого року)
- місцевий бюджет – 7 668,3 млн. грн. (+23,5% до минулого року та складає 50,8% загальної суми надходжень до місцевого бюджету).

За інформацією ГУ статистики в Одеській області **у 2018 році** на середніх та малих підприємствах (юридичних особах) працювало **90,2%** (2017 – 90,5%, 2016 – 89,3%, 2015 – 76,0%) від загальної кількості **зайнятих** працівників.

Обсяг реалізованої продукції **середніми та малими підприємствами області** у 2018 році склав 74,0% (2017 – 73,2%, 2016 – 70,9%, 2015 – 76,0%) від загального обсягу реалізації.

Транспортний комплекс Одеської області

Потужний міжгалузевий транспортний комплекс Одещини представлений усіма видами транспорту – залізничним, автомобільним, водним (морським і річковим), трубопровідним, авіаційним, електричним (зв'язок).

Основні залізничні вузли: Одеса, Ізмаїл, Болград.

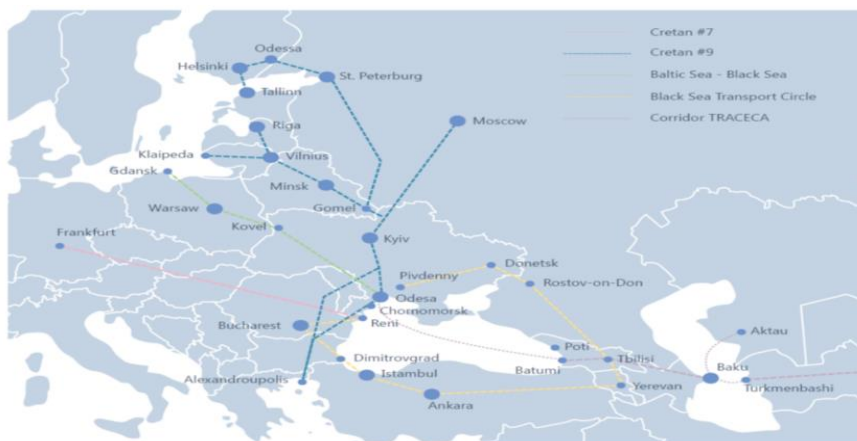
Морські порти: Одеським, Чорноморським, Ізмаїльським, Південним, Білгород-Дністровським, Ренійським, Усть-Дунайським; а також **приватним морським рибним портом** «Чорноморськ».

Повітряні лінії з'єднують Одесу з багатьма містами України та іншими країнами.

Сполучення з транс'європейськими коридорами

Через територію Одеської області проходять 5 міжнародних транспортних коридорів: сьомий та дев'ятий критські, транспортний коридор TRACECA (Європа- Кавказ-Азія), коридори «Балтійське море - Чорне море» та «Чорноморське транспортне кільце» - транспортний коридор навколо Чорного моря Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС).

Протяжність транспортних коридорів по території області становить 706,4 км.

На території України існують 2 коридори Транс'європейської транспортної мережі: Коридор Рейн-Дунай проходить по водних шляхах Рейну і Дунаю з важливою гілкою від Мюнхена до Праги, Жиліна, Кошице і українського кордону; І Середземноморський коридор, що йде від Піренейського півострова до угорсько-українського кордону.

Мережа автомобільних шляхів загального користування в області становить 8327,9 км, у т.ч. державного значення – 2801,8 км. Тверде покриття мають майже 98% доріг.

Водний транспорт

Морегосподарський комплекс області представлений **морськими торговельними портами**: Одеським, Чорноморським, Ізмаїльським, Південним, Білгород-Дністровським, Ренійським, Усть-Дунайським; а також **приватним морським рибним портом** «Чорноморськ».

Морський та річковий транспорт представляють судноплавні компанії: ВАТ «Українське Дунайське пароплавство», ЗАТ «Судноплавна компанія «Укрферрі».

Порти мають відповідну інфраструктуру для здійснення вантажних операцій із переробки сухих та наливних вантажів, перевезення пасажирів та виконання допоміжних функцій: бункерівка, відстій транспортних, спеціалізованих і службово-допоміжних суден.

Порти Одеської області - це 70% загальних обсягів переробки вантажів портами України, у т.ч. 68% експортних вантажів, 66,3% імпортованих вантажів, 85% транзитних вантажів, майже 100% контейнерних перевезень в Україні.

3 порти області (Одеса, Південний, Чорноморськ) забезпечують 65% загальних обсягів обробки вантажів України .

Одеська область та її порти знаходиться в зоні уваги глобальних портових операторів NHLA International, DP World, які готові інвестувати в українську портову інфраструктуру і поліпшення операційної ефективності процедур в портах.

В портах області реалізуються інвестиційні проекти за участю світових компаній Cargill (США), Louis Dreyfus Company (Франція), NHLA International (Німеччина) , Kernel, RISOIL S.A та інші

За 2019 рік обсяги вантажних перевезень становили 42,9 млн. тонн, на 4,6% більше, ніж у січні-грудні 2018 року (по Україні – +8,0%) (довідково: січень-грудень 2018 року – 98,7%), у т.ч.: залізничним транспортом – - 5,3%, автомобільним – +41,3%, водним - + 14,9%.

Переробка вантажів у портах

	12 міс. 2019 рік, тис. тонн	% до 2018 р.	12 міс. 2018 рік, тис. тонн	% до 2017р.
Одеський МТП	25343,7	116,8	21698,3	89,9
МТП «Чорноморськ»*	17620,4	122,2	14417,3	104,8
МТП «Південний»*	20645,4	118,0	17497,9	106,0
Ізмаїльський МТП	4283,3	91,5	4683,3	91,9
Ренійський МТП	1275,3	95,7	1332,8	118,5

За фактичними даними ДП «Адміністрація морських портів України» в січні-грудні 2019 року вантажопереробка в морських портах Одеської області склала 111105,76 тис.тонн, що становить 120,5% до показників 2018 року (по Україні 118,4%).

Вантажопереробка експортних вантажів в морських портах області склала 81,9 млн т. (124,9% до показників 2018 року), імпорتنих – 17656,36 тис т (107,8% до показників 2018 року).

Перевалка транзитних вантажів склала 11015,88 тис т (110,8% від показників 2018 року), внутрішнє сполучення – 498,93 тис т.

Переробка контейнерів в морських портах України за звітний період склала **1 007 434,01 TEU** (119% від показників 2018 року).

За 2019 рік морські порти України обробили 11 850 суден, у т.ч. **8212** суден порти Одеської області.

Контейнерний термінал ТІС - один з найбільш технологічних терміналів в Україні *на 75% наростив контейнерний оборот*. У жовтні 2019 року термінал залучено до нового щотижневого фідерного сервісу ТІС - Поті - ТІС, організованого контейнерним перевізником Maersk.

ТІС-КТ офіційно прийнятий до складу учасників Міжнародної асоціації «Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут» або Middle Corridor, який пролягає через Китай, Казахстан, акваторію Каспійського моря, Азербайджан, Грузію і далі в Туреччину і країни Європи.

У 2019 році запущений щотижневий контейнерний поїзд за новим маршрутом - до Чернігова. З ТІС відправляється до 15 поїздів в тиждень відразу за 5 напрямками - в Київ, Дніпро, Харков, Тернопіль, Чернігів.

Компанія М.В. Карго збудувала в порту «Южний» (Одеська область) сучасний зерновий термінал потужністю 5 млн т на рік. Новий термінал **«Neptune»** зможе забезпечувати понад 10% експорту українських зернових на рік. Робота терміналу буде приносити державі

як мінімум 600 млн грн на рік. На терміналі буде створено понад 500 робочих місць.

Одеським портом в січні-грудні 2019 року перевантажено 25,343 млн т. вантажів, що становить 116,8% до аналогічного періоду минулого року. Питома вага порту в вантажообігу морських портів України склала 15,8% (у 2018 році - 16%).

Перевалка експортних вантажів зросла на 18,2% - до 18,665 млн т, імпорتنих - на 17,1%, до 5,272 млн т, каботажних - в 2,1 рази, до 225,03 тис т. Переробка транзитних вантажів скоротилася на 9,3% - до 1,18 млн т. Кількість суднозаходів з початку року – 1447, зокрема, за грудень було оброблено 129 суден.

З початку року спостерігається позитивна динаміка перевалки зерна, чорних металів, контейнерів – тобто по всіх трьох головних позиціях у номенклатурі вантажопотоків порту. У значній мірі це наслідок вводу в експлуатацію у минулому році нових виробничих потужностей на Карантинному і Військовому молах.

Контейнерообіг збільшився на 8,5% в порівнянні з аналогічним періоду минулого року - до 649 458 TEU (64% контейнерної вантажообробки України).

Безперечним лідером є дочірнє підприємство німецького концерну **HNLA «Контейнерний Термінал Одеса»**. На долю компанії припадає 40% усіх контейнерів, що переробляються на вітчизняному ринку. ДП "КТО" - перевалив 389,9 тис TEU. Згідно з даними ТОВ «Бруклін-Київ Порт» термінал перевантажив 257,9 тис TEU. В порту впроваджується інвестиційний проект будівництва зернового терміналу Louis Dreyfus і Бруклін-Київ на Андросовському молу та здійснюється будівництво причалу № 1-3.

Вантажообіг морського порту Чорноморськ за 2019 рік склав 26,153 млн т, що на 21,4% або на 4,617 млн т більше ніж у минулому році. Це найкращий результат вантажообігу порту за всю історію незалежної України.

Експортних вантажів у січні-грудні перероблено 20,114 млн т (на 22% більше показників 2018 року), імпорتنих – 4,798 млн т (+14,2% до показників минулого року), транзитних – 1,014 млн т (+26% до показників 2018-го), каботажних – 227 тис т (збільшення показників майже у 4,5 рази). Показник перевалки контейнерних вантажів в штучному вираженні – 139 154 TEU (13,8% контейнерної вантажообробки України), що становить 113,5% до результату

аналогічного періоду минулого року. Кількість суднозаходів з початку року – 1701, зокрема протягом грудня оброблено 167 суден.

В порту реалізуються масштабні проекти з днопоглиблення (операційної акваторії Сухого лиману), реконструкції причалів та розвитку інфраструктури. У 2019 році АМПУ та China Harbour Engineering Company Ltd.(CHEC) завершили співробітництво в рамках реалізації проекту з капітального днопоглиблення операційної акваторії 1-го ковша Сухого лиману та підхідного каналу порту Чорноморськ.

Реалізуються інвестиційні проекти згідно меморандумам про співпрацю між АМПУ та ТОВ «СП Picoil Термінал», агрохолдингом Кернел, в який входять підприємства

Залізничний транспорт

На долю Одеської залізниці припадає майже 20% вантажообігу, більш 16% пасажирообігу залізниць України.

Залізниця пролягає по території 6 областей: Одеської, Миколаївської, Херсонської, Черкаської, Кіровоградської і Вінницької. До складу залізниці входить 4 дирекції залізничних перевезень: Знам'янська, Одеська, Херсонська, Шевченківська. Головна особливість Одеської залізниці – її приморське і прикордонне положення. У регіоні Одеської залізниці розташовані великі морські та річкові порти. Таким чином, забезпечуються зовнішні транспортно-економічні зв'язки з більш ніж 70 країнами світу.

Експлуатаційна довжина залізниці становить 4001,8 км (у т.ч. Одеська область - 1043,6 км).

За 12 місяців 2019 року регіональною філією «Одеська залізниця» вивантажено більше 29 млн тонн вантажу. Було вивантажено понад 1,5 млн. вагонів, що становить більше 85 млн тонн, що на 10% перевищує рівень вивантаження минулого року. Вантажообіг виконаний на рівні 62 млрд ткм, що вище плану на 1,2% та на 4% вище показників 2018 року.

Пасажирообіг на магістралі становив 6,4 млрд. пасажиро-км, що вище плану на 2,3%. Перевезено 29 млн. пасажирів, що на 3,3% більше плану і на 1,4% більше рівня минулого року.

Авіаційний транспорт

На Одеському ринку авіаційних перевезень працюють представники вітчизняних та закордонних авіакомпаній: ТОВ «Міжнародні авіалінії України», «Turkish Airlines», «Австрійські Авіалінії», «AirBaltic», «Flydubai», «Georgian Airways» та інші.

У 2019 році Міжнародний аеропорт "Одеса" обслужив 1 686 365 пасажирів (+16,6% до показників 2018 року). Основна частина пасажиропотоку Міжнародного аеропорту Одеса доводиться на міжнародні авіарейси - в 2019 році їх послугами скористалося 1,4 млн пасажирів. Внутрішніми авіарейсами з Одеси скористалося 290,7 тис пасажирів. Приріст пасажиропотоку в порівнянні з 2018 роком склав відповідно 16,8 і 15,6%.

У 2018 році Міжнародний аеропорт «Одеса» обслужив **1 446 521** пасажирів. Міжнародними рейсами скористалося майже **1,2 млн** людини, а внутрішніми – **251,5** тис осіб.

У 2018 році виконано **15 578 рейсів**. Кількість міжнародних рейсів - **11 513**, кількість внутрішніх рейсів - **4 065**.

Сільське господарство

У 2019 році індекс продукції сільського господарства у порівнянні з 2018 роком становив 89,4% (довідково: 2018р. – 101,1%). При цьому в сільськогосподарських підприємствах обсяги зменшились на 18,7%, у господарствах населення зросли на 1,3%.

Рослинництво. За січень-грудень 2019 року обсяги виробництва продукції рослинництва в порівнянні з 2018 роком в усіх категоріях господарств зменшились на 11,5%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 19,2%, у господарствах населення зросли на 4,4%. **Підсумки збирання врожаю сільськогосподарських культур.**

Зернові культури зібрано на площі 1,2 млн га. Валовий збір зерна становить 3,8 млн. т (88% до рівня 2018 року), урожайність 31,7 ц/га, в тому числі пшениці зібрано 2,1 млн. т (88,4% до рівня 2018 року), ячменю 1,1 млн т (91,2%).

Ріпак зібрано на площі 192,9 тис га. Валовий збір становить 373,4 тис т (108,6%), урожайність 19,4 ц/га.

Овочі зібрано на площі 16,8 тис га. Валовий збір становить 276 тис т (102,3%), урожайність 164,3 ц/га.

Картопля зібрана на площі 29,3 тис га. Валовий збір становить 381,4 тис т (125,1%), урожайність 130,4 ц/га.

Плодів та ягід зібрано 105,7 тис т (96,6%), урожайність -107,9 ц/га. Валовий збір винограду склав 217,3 тис т (73,2%) при урожайності 82,6 ц/га.

Під урожай 2020 року посіяно озимих на зерно 760 тис га, що становить 100% до прогнозу, в тому числі озимої пшениці 520 тис га,

озимого ячменю 240 тис. га. Крім того, озимий ріпак посіяно на площі 150 тис га, що становить 100% до прогнозу.

Через несприятливі погодні умови (довготривала посуха), сходи озимих зернових отримано на 80% площ, а ріпаку на 85% площ. У доброму та задовільному стані знаходиться 62% сходів озимих зернових, до слабких та зріджених відноситься 38% отриманих сходів. Посіви ріпаку на 65% площ в доброму та задовільному стані, 35% посівів оцінюються, як слабкі та зріджені.

Тваринництво. За січень-грудень 2019 року обсяги виробництва продукції тваринництва в порівнянні з 2018 роком в усіх категоріях господарств зменшились на 5,6%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах - на 5,8%, в господарствах населення - на 5,6%.

За 2019 рік зменшилось виробництво м'яса, молока, яєць і вовни на 8,9, 4,6, 18,1, і 8,9% відповідно. Чисельність поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств становить 159,2 тис. голів, що на 5,6% менше, ніж торік, у т.ч. корів на 3,4% менше і становить 90,9 тис голів. Зменшилось поголів'я свиней на 14,2% і становить 171,4 тис голів, овець та кіз на 6,1% і становить 306,5 тис голів, поголів'я птиці становить 2985,6 тис голів, що на 18,1% менше ніж торік.

Триває реконструкція свинокомплексу на 24,0 тис голів свиней ТОВ "Агропрайм Холдинг" у с. Каракурт Болградського району (вартість проекту – 27,0 млн грн).

Харчова та переробна промисловість

На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів обсяг реалізованої продукції становив 16428,3 млн грн, що складає 36,5% до всієї реалізованої продукції.

На території Одеської області здійснюють виробничу діяльність 112 підприємств харчової промисловості, послуги із зберігання сільськогосподарської продукції надають 43 елеватори загальною ємністю 3,5 млн т, крім цього 43 сільськогосподарських підприємства виробляють продукти харчування. В регіоні майже весь асортимент харчових продуктів виготовляється в кількості, яка відповідає визначеним нормам споживання. Всього на підприємствах переробної промисловості регіону працюють близько 12,5 тис чоловік, обсяги виробництва становлять 37% від загального промислового виробництва.

До основних експортно-привабливих продуктів харчування, які вирощуються та виробляються на підприємствах області віднесено

зернобобові культури, рослинні олії та вино виноградне. Країни до яких здійснюється експорт, в першу чергу, слід віднести Китай, Індію, країни Близького сходу, збільшується постачання до країн Європейського союзу.

Капітальне будівництво

У січні-грудні 2019 року підприємствами області виконано будівельних робіт на суму **17313,5 млн грн**. Індекс будівельної продукції порівняно з січнем-груднем 2018 року становив **107,3%** (по Україні 120,0%).

Серед регіонів України у зазначеному періоді Одеська область за **обсягами будівельних робіт**, виконаних власними силами, посіла **3 місце**, за **індексом будівельної продукції** - **18 місце**. Частка обсягу будівельних робіт Одеської області у загальному обсязі становить **9,8%**.

За характером будівництва обсяги робіт розподілились таким чином:

роботи з нового будівництва, реконструкції та технічного переоснащення – 79,5% від загального обсягу, решта – з капітального та поточного ремонтів (17,0% та 3,5% відповідно).

На загальну тенденцію вплинуло збільшення обсягів будівництва будівель (на 21,9%), частка яких у загальному обсязі будівництва становила 34,4%, у т.ч. житлових на 20,8%, частка у загальному обсязі будівництва – 22,7%.

Водночас відбулося збільшення обсягів будівництва інженерних споруд (на 1,0%), частка яких у загальному обсязі будівництва становила 65,6%.

Капітальні інвестиції

У січні-грудні 2019р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 20648,9 млн.грн капітальних інвестицій, що в порівнянних цінах на 1,7% менше від обсягу капітальних інвестицій у січні-грудні 2018р.

Найвагомішу частку капітальних інвестицій (96,1% загального обсягу) спрямовано у матеріальні активи, у тому числі у нежитлові будівлі – 25,5% усіх інвестицій, у житлові будівлі – 13,9% та 13,6% – в інженерні споруди. Інвестиції у придбання машин і обладнання та транспортних засобів становили 39,5% загального обсягу капітальних інвестицій.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 62,0% усіх коштів. Частка кредитів банків та інших позик становила 3,4%.

За рахунок державного та місцевого бюджетів освоєно 24,2% усіх вкладень. Частка коштів населення на будівництво житла становила 8,2%.

Пріоритетними напрямками інвестування залишилися такі види діяльності як транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; будівництво; сільське, лісове та рибне господарство у які було спрямовано, відповідно 19,6%, 14,6% та 9,0% капітальних інвестицій області.

Підприємствами промислових видів діяльності освоєно 3094,1 млн.грн, або 15,0% від загального обсягу інвестицій по області. При цьому 61,1% коштів, спрямованих у розвиток промисловості, освоєно підприємствами переробної промисловості, 36,1% – підприємствами з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

На будівництві житла освоєно 2874,1 млн.грн капітальних інвестицій, з них 20,3% освоєно населенням на будівництві індивідуальних житлових будинків.

Прямі іноземні інвестиції

У період з 2015 по 2018 роки прямі надходження зменшились, в значній мірі внаслідок політичної нестабільності та затяжної економічної кризи, з 1423,3 млн \$ проте відновилось незначне їх зростання до 1202,6 млн\$ у 2018 році. Це зменшення обумовлювалося, переважно, виведенням капіталу російськими та кіпрськими інвесторами.

Станом на 1 січня 2019 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) становив 1202,6 млн \$ (обсяг збільшився на 4,5 млн \$).

За обсягами прямих іноземних інвестицій область посіла 5 місце станом на 01.01.2019 (на 01.01.2018 – 4 місце) серед інших регіонів країни. У 2018 році в економіку Одеської області іноземними інвесторами вкладено 25,6 млн \$ прямих інвестицій (акціонерного капіталу), зменшення капіталу становило 17,7 млн \$; інші зміни вартості акціонерного капіталу нерезидентів становили - 3,4 млн \$ (у т.ч. за рахунок курсової різниці -8,3 млн \$).

Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення регіону на 1 січня 2019 р. становив 509,2 \$.

Станом на 31 грудня 2018 року обсяг прямих інвестицій з ЄС склав 58,3% або 703,8 млн \$ від загального обсягу прямих іноземних інвестицій із країн світу в область.

Лідерами за обсягами інвестування виявилися три країни, з яких інвестовано майже 58,0% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну: Кіпр (380,1 млн \$) Сінгапур (234,1 млн \$) і Нідерланди (85,6 млн \$).

Пріоритетними для інвестування були підприємства промисловості – € 536,1 млн \$ (44,4% від загального обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу) області), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 318,2 млн \$ (26,4%), організації, що здійснюють операції з нерухомим майном – 179,7 млн \$ (14,9%).

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів), унесених в область з початку інвестування, на 31 грудня 2018 р. становив 2294,2 млн \$.

Обсяги прямих інвестицій (акціонерного капіталу) підприємств області в економіку країн світу на 31 грудня 2018 р. становили 27,3 млн \$, в країни ЄС унесено 26,4 млн \$ (96,7% загального обсягу) та в інші

країни світу – 0,9 млн \$ (3,3%). Прямі інвестиції з області здійснено до 13 країн світу, переважна їхня частка спрямована до Латвії (95,0%).

Зовнішня торгівля товарами Одеської області у 2018-2019 роках

Останніми роками область здійснювала активну зовнішньоекономічну діяльність в сфері експортно-імпортних операцій та залучення іноземних інвестицій.

Обсяги експортно-імпортних операцій не мали стійкої тенденції до зростання або зменшення, а коливалися з року в рік. Впродовж останніх 5 років область в середньому за рік експортувала товарів на 1702 млн \$, послуг – на 837 млн \$; водночас імпортовано було товарів на суму 1450,5 млн \$, послуг – на 175,6 млн \$. Економіка області характеризувалась більшою інтегрованістю у світову економіку та залежністю українських виробників від торгівлі на іноземних ринках. Особливо актуальним було питання торговельної конкурентоспроможності продукції виробників області на цих ринках, при цьому нестабільність на світових ринках суттєво впливала на економіку

У 2019 році **експорт товарів** становив 1384,2 млн.дол. США та зменшився на 17,0% (на 284,1 млн.дол. порівняно з 2018р.), **імпорт – 1904,4 млн.дол. США. та збільшився на 22,4%** (на 348,2 млн.дол.). Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 520,22 млн.дол. (у 2018р. сальдо позитивне 112,2 млн.дол. США).

У загальному обсязі експорту товарів порівняно із 2018р. збільшилась частка овочів, зернових культур, їстівних плодів та горіхів, насіння і плодів олійних рослин, алкогольних і безалкогольних напоїв та оцту, добрива, текстильних матеріалів та текстильних виробів, електричних машин. Натомість зменшилась частка жирів та олій тваринного або рослинного походження, недорогоцінних металів та виробів з них, суден.

Обсяг експорту товарів до **країн Європейського Союзу** становив **354,5 млн.дол. або 25,6%** від загального обсягу експорту (у 2018р. – 461,4 млн.дол. або 27,7% та зменшення проти 2018р. на 106,9 млн.дол, або 23,2%.

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 63,1% від загального обсягу експорту, недорогоцінні метали та вироби з них – 10,1%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 9,9%, машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 7,5%.

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн ЄС здійснювались до, Італії, Іспанії, Нідерландів, Німеччини, Болгарії, Франції, Бельгії, Румунії, Великої Британії, Чехії. Серед інших країн світу найбільше експортувалися товари до Туреччини, Єгипту, Російської Федерації, Китаю, Малайзії, Бангладеш, Молдови, Білорусії.

Серед інших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Бразилії – у 8,7 раза, Канади – у 5,0 раза, Непалу – у 4,5 раза, Бангладеш – у 2,8 раза, Єгипту – у 2,3 раза, Тайваню, Алжиру та Катару – по 2,2 раза, Ефіопії – у 1,9 раза, Нової Зеландії – у 1,8 раза. Зменшився до Японії – на 90,4%, Саудівської Аравії – на 84,9%, Маршаллових Островів – на 66,2%, Пакистану – на 64,4%, Філіппін – на 63,3%, Індії – на 52,7%, Індонезії – на 51,2%, Російської Федерації – на 50,2%, Китаю – на 47,8%.

У загальному обсязі імпорту товарів збільшилась частка добрив, виробів зі шкіри, текстильних матеріалів та текстильних виробів, взуття, електричних машин, засобів наземного транспорту, крім залізничного. Зменшилась частка жирів та олій тваринного або рослинного походження, готових харчових продуктів, мінеральних продуктів, пластмаси, полімерних матеріалів, чорних металів та виробів з чорних металів, іграшок.

Імпорт товарів з країн Європейського Союзу становив 467,8 млн.дол, або 24,6% від загального обсягу (у 2018 році – відповідно 378,2 млн.дол. та 24,3%) та збільшився проти 2018 року на 89,6 млн.дол, або 23,7%.

Найвагоміші обсяги імпорту товарів з країн ЄС складали: машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 23,5%, мінеральні продукти – 17,3%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 13,5%, засоби наземного транспорту, крім залізничного – 9,0%, готові харчові продукти –

8,1%, пластмаси, полімерні матеріали – 5,9%, недорогоцінні метали та вироби з них – 4,9%.

Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів здійснювалися з Німеччини, Італії, Польщі, Греції, Іспанії, Болгарії, Франції, Угорщини, Бельгії, Литви, Словаччини, Великої Британії, Нідерландів.

Серед інших країн світу найбільші імпорتنі поставки товарів надходили з Китаю, Туреччини, Російської Федерації, США, Індонезії, Білорусі, Індії, Японії, Молдови, В'єтнаму.

Порівняно з 2018р. імпорт товарів серед інших країн-партнерів збільшився з Пакистану – у 2,9 раза, Азербайджану – у 2,2 раза, Саудівської Аравії – у 2,1 раза, Індії та Нової Зеландії – по 1,9 раза, Бразилії – у 1,8 раза, США, Філіппін та Ісландії – по 1,7 раза. Одночасно зменшилися поставки товарів з Туркменістану – на 72,9%, Вірменії – на 55,2%, Грузії – на 37,7%, Індонезії – на 26,6%, Об'єднаних Арабських Еміратів – на 25,2%.

У 2019р. експорт послуг становив 801,2 млн.дол США, імпорт– 249,4 млн.дол. та порівняно з 2018р. збільшився на 9,3% (68,1 млн.дол.), імпорт збільшився на 15,7% (33,8 млн.дол.). Позитивне сальдо становило 551,8 млн.дол. (у 2018р. також позитивне сальдо 517,5 млн.дол.).

Порівняно із 2018р. збільшилися обсяги експорту транспортних послуг – на 46,7 млн.дол. США (на 8,0%), у ділових послугах – на 28,8 млн.дол. (на 46,3%). Зменшення відбулось у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг – на 5,3 млн.дол. (на 20,3%), у послугах з ремонту та технічного обслуговування – на 1,7 млн.дол. (на 9,0%), у послугах з переробки матеріальних ресурсів – на 1,6 млн.дол. (на 37,5%).

Обсяг експорту послуг країнам Європейського Союзу становив 268,3 млн.дол, або 33,5% від загального обсягу експорту (у 2018р. – 259,6 млн.дол, або 35,4%) та збільшився порівняно з 2018 року на 8,7 млн.дол, або на 3,4%.

Серед країн-членів ЄС найбільші операції з експорту послуг здійснювалися з Кіпром, Великою Британією, Данією, Німеччиною, Францією.

Серед інших країн світу найбільше надавалися послуги Швейцарії, Віргінським Островам (Брит.), Туреччині, Об'єднаним Арабським Еміратам, США та Маршаловим Островам.

Серед країн – партнерів найбільше зріс експорт послуг до Китаю, Грузії, Польщі, Туреччини, Сінгапуру. Натомість зменшення обсягів послуг спостерігалось в експорті Белізу, Панами, Греції, Італії, Ізраїлю.

Найбільшу частку в загальному обсязі імпорту послуг у 2019р. складали транспортні послуги – 77,3%, ділові послуги – 10,2%, послуги, пов'язані з подорожами – 4,0% та послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 3,7%.

Імпорт послуг від країн Європейського Союзу становив 127,3 млн.дол. або 51,1% від загального обсягу (у – 119,2 млн.дол, або 55,3%) та збільшився порівняно з 2018р. на 8,1 млн.дол, або на 6,8%.

Серед країн ЄС найвагоміші обсяги послуг одержувалися від Франції, Кіпру, Німеччини, Данії, Болгарії, Великій Британії, Словаччини.

Серед інших країн світу найбільші обсяги послуг імпорту надавалися Туреччині, Грузії, Китаю, Сінгапуру, Російської Федерації та Швейцарії.

Порівняно з 2018р. імпорт послуг збільшився від Російської Федерації, Сінгапуру, Білорусії, Польщі, Мальти, Латвії, Франції.

У 2018 році експорт товарів становив 1668,5 млн.дол. США, імпорт – 1556,4 млн.дол. Порівняно з 2017 року експорт зменшився на 8,0% (на 145,4 млн.дол.), імпорт збільшився – на 6,2%¹ (90,5 млн.дол.). Позитивне сальдо становило 112,1 млн.дол. (у 2017р. також позитивне сальдо 348,0 млн.дол.) Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,07 (у 2017р. – 1,24). Зовнішньоторговельні операції проводилися із партнерами із 167 країн світу.

Останніми роками в області досягнуті позитивні результати та важливі кроки здійснені у напрямку економічної інтеграції. Проте, незважаючи на зусилля з подальшого реформування умов для підприємницької діяльності, ведення бізнесу ще залишається ускладненим.

Застарілі методи не сприяють впровадженню інновацій і не стимулюють нових учасників ринку розвивати новий бізнес.

Є необхідність проведення ефективних дій у сферах, що мають особливе значення. Тому, для нарощування експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та успіху на світових ринках необхідні:

1. Створення сприятливих умов, що стимулюють експортну діяльність та інновації для диверсифікації експорту. Останніми роками в експорті переважає продукція сільського господарства та важкої промисловості, диверсифікація експорту залишається обмеженою. Для відновлення економічного росту і підвищення конкурентоспроможності Україні необхідно створювати наукомістку інноваційну продукцію, продукцію з доданою вартістю для її експорту.

2. Сприяння розвитку навичок і компетенції малих та середніх підприємств, здатних підвищити їх конкурентоспроможність для експортної торгівлі.

Туристично-рекреаційний потенціал

Одеський регіон є одним із провідних туристсько-рекреаційних центрів України, що обумовлено в першу чергу особливостями економіко-географічного розташування області, сприятливими природно-кліматичними умовами, наявністю великої кількості пам'яток історії, культури архітектури та містобудування, природних лікувальних ресурсів і морських піщаних пляжів.

Що створює всі передумови для розвитку в області різних видів туризму: культурно-пізнавального, релігійного, лікувально-оздоровчого, екологічного, круїзного, сільського та інших спеціалізованих видів туризму. Вирішальне значення для розвитку індустрії відпочинку має наявність на території Одещини розвиненої туристичної інфраструктури, основу якої складають заклади тимчасового розміщування: готелі, санаторно-курортні, оздоровчі заклади тощо.

Одеський регіон займає одне з провідних місць у державі щодо наявності сприятливих природно-кліматичних умов, курортно-рекреаційних ресурсів. Важливою і невід'ємною

складовою рекреаційних ресурсів є наявність мінеральних вод та лікувальних грязей (пелоїдів), якими забезпечена Одеська область.

До водних об'єктів області, які мають категорію лікувальних, відносяться, зокрема, такі відомі родовища пелоїдів **лиманив Сасик, Бурнас, Алібей, Шагани, Будацького, Тилігульського, Куяльницького і Хаджибейського**, а також **родовища мінеральних вод (МВ) Одеське, Куяльницьке, Чорноморське**.

Серед всіх природних територій Одеської області виділяється природна територія курорту державного значення Куяльник з найціннішими ПАР. В Одеській області розташовано **29 санаторно-курортних закладів**, ДП «Клінічний санаторій ім. Пирогова» є найбільшим санаторно-курортним закладом Одеської області.

Площа природно-заповідного фонду (ПЗФ) Одеської області становить 158,5704 тис га або 4,801% загальної площі території Одещини; площа екологічної мережі становить 1285,65 тис га, тобто її частка в загальній площі області дорівнює 38,927%. У межах регіону розміщені унікальні для України природні комплекси – плавні, що формуються у гирлах Дунаю та Дністра. Це заповідні ландшафтно-гирлові ділянки, що мають глобальний біосферний статус і виділені як **«Дунайський біосферний заповідник», Нижньодністровський національний природний парк. Крім цього, на території області розміщені НПП «Тузовські лимани», РЛП «Тилігульській», РЛП «Ізмаїльські остови» та ряд інших визначних об'єктів ПЗФ.**

Своєрідність туристично-екскурсійного потенціалу області визначається численними пам'ятками різних часів відомими історико-культурними заповідниками, архітектурними пам'ятками, пам'ятниками та музеями. Це відомі у світі **Одеський національний академічний театр опери і балету, знамениті Потьомкінські сходи, українська Венеція – місто Вилкове, фортеця XII-XV ст. в м. Білгород-Дністровському, розкопки античних міст Тіри і Ніконії, пам'ятки культової архітектури в Одесі, Ізмаїлі, Рені, Кілії та ін.**

Понад 5000 об'єктів культурної спадщини загальнодержавного та місцевого значення створили Одещині імідж одного із найбільш відомих і популярних серед туристів регіону.

РИНОК ПРАЦІ

Зайнятість, як основна форма реалізації економічної активності населення і засіб для забезпечення його добробуту, є однією з головних характеристик людського розвитку у регіоні. Рівень зайнятості характеризує ступінь використання працюючого населення у сфері суспільно корисної праці і виступає індикатором стимулів людського розвитку в сфері праці.

Демографічна та економічна ситуації в області на протязі 2014-2018 років суттєво вплинула на основні показники економічної активності, зайнятості та безробіття.

У 2019 році за результатами обстеження робочої сили **кількість робочої сили** віком 15 років і старше становила 1088,5 тис. осіб, з них у віці 15–70 років – 1084,2 тис. осіб, що на 1,3% більше, ніж у 2018р.

У складі робочої сили, серед осіб віком 15 років і старше, 94,1% належали до зайнятих осіб, а решта 5,9%, відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП), класифікувалися як безробітні.

Кількість зайнятого населення віком 15 років і старше становила 1024,4 тис. осіб, з них у віці 15–70 років – 1020,1 тис. осіб, що на 18,2 тис. осіб більше порівняно з 2018 роком.

У 2019 році **рівень зайнятості населення** у віці 15 років і старше становив 52,1% населення відповідного віку, а серед осіб віком 15–70 років – 58,3%. Для ринку праці Одеської області у 2014-2018 роках стало характерним коливання обсягів зайнятого та безробітного населення віком 15-70 років за МОП в абсолютному та відносному значенні.

Так, рівень зайнятості населення від всього населення віком 15-70 років протягом 2014-2018 років коливався від 57,3% у 2015 році до 56,1% у 2014 та 2016 роках.

Кількість безробітного населення віком 15 років і старше та у віці 15–70 років, відповідно до методології МОП, становила по 64,1 тис. осіб.

Рівень безробіття населення у віці 15 років і старше, як і серед осіб віком 15–70 років становив 5,9% робочої сили відповідного віку.

Кількість осіб, які не входять до складу робочої сили, віком 15 років і старше у 2019 році становила 876,8 тис. осіб, з них у віці 15–70 років – 665,3 тис. осіб, що складає понад третину населення відповідного віку. Рівень безробіття економічно активного населення віком 15-70 років у 2014-2018 роках коливався від 7,1% у 2017 році до 6,4% у 2018 році.

Заробітна плата

За 2019 рік заробітна плата становила 6278 грн., що більше на 1146 грн або 22,3% до початку року, на 2105 грн. або 50,4% до розміру мінімальної заробітної плати (4173 грн.) та менше на 3286 грн., або 34,4% до відповідного показника по Україні (9564 грн.)

У січні–грудні 2019р. розмір середньої номінальної заробітної плати штатних працівників підприємств, установ, організацій (з кількістю працюючих 10 осіб і більше) становив 9246 грн і порівняно з відповідним періодом 2018р. збільшився на 15,4%.

До видів економічної діяльності з найвищим рівнем оплати праці відносилися складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту, фінансова та страхова діяльність, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування, професійна, наукова та технічна діяльність, інформація та телекомунікації, а серед промислових видів діяльності – виробництво електричного устаткування, виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування, де заробітна плата перевищила середній показник по області в 1,2–1,7 рази.

Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався у добувній промисловості і розробленні кар'єрів, поштовій та кур'єрській діяльності, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві, тимчасовому

розміщуванні й організації харчування, виробництві меблів, іншої продукції, ремонті і монтажу машин і устаткування, а також виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції і не перевищував 69,0% від середнього рівня по області.

Індекс реальної заробітної плати (з урахуванням змін споживчих цін) у січні–грудні 2019 року порівняно з відповідним періодом 2018р. становив 107,4%.

Загальна сума **заборгованості з виплати заробітної плати за 2019** рік зменшилася на 25,6%, або на 16300 тис.грн, і на 1 січня 2020р. становила 47308 тис.грн, що дорівнює 1,0% фонду оплати праці, нарахованого за грудень 2019р.

Заборгованість перед працівниками економічно активних підприємств упродовж січня–грудня 2019р. зменшилася на 39,5%, або на 10131 тис.грн, і на 1 січня 2020р. становила 15513 тис.грн.

Кількість працівників, які вчасно не отримали заробітну плату, на 1 січня 2020р. становила 955 осіб, або 0,2% від середньооблікової кількості штатних працівників, зайнятих в економіці. Кожному із зазначених працівників не виплачено в середньому 16244 грн, що в 1,5 раза більше середньої заробітної плати за грудень 2019 року.

ОСВІТА

За останні роки освітня галузь Одещини докорінно змінилася. Нормативно-правовою основою змін стало прийняття нового Закону України «Про освіту» та затвердження Концепції «Нова українська школа», нового Державного стандарту початкової освіти, що започаткувало старт десятилітньої реформи освітянської сфери.

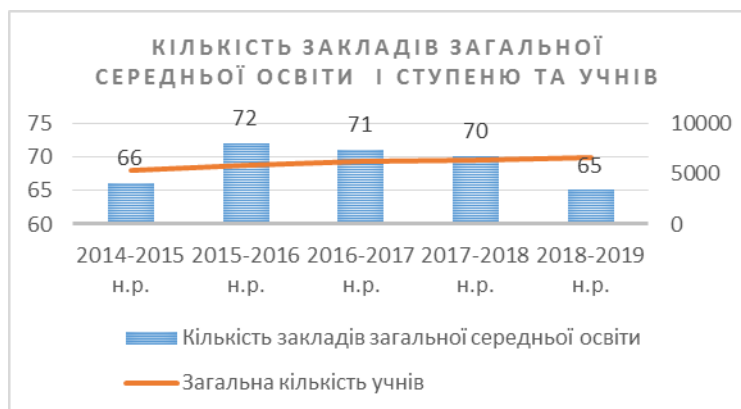
Вжито заходів щодо успішної реалізації викликів, які визначено реформою освітньої галузі, Концепцією «Нова українська школа», що покликана впровадити нові державні стандарти освіти, новий зміст освіти, нову систему підвищення кваліфікації вчителів, їх сертифікацію, профільну старшу школу, концепцію «педагогіки партнерства», яка об'єднує усі етапи шкільної освіти й забезпечує доступність та ріст якості освітніх послуг для здобувачів освіти області усіх категорій.

Відбулася трансформація закладів загальної середньої освіти. Цей процес зумовлений утворенням освітніх округів з опорними школами та їх філіями, що забезпечують рівний доступ усіх дітей до якісної освіти, раціональним і ефективним використання ресурсів, що є одним із механізмів реформування системи загальної середньої освіти, упорядкування шкільної мережі.

Значно підвищився кількісний показник учнівського контингенту закладів загальної середньої освіти. Суттєво змінилися контингенти учнів міської та сільської місцевості. Знижується завантаженість сільських шкіл. Зменшується кількість випускників шкіл сільської місцевості. Наразі середня наповнюваність класів у школах міської місцевості складає 26 учнів, сільської – 15, по області -20,8 учнів.

З метою максимальної доступності та підвищення якості освітніх послуг на сучасному рівні незалежно від місця проживання, матеріального стану, віку та фізичних можливостей людини в області впроваджено ряд регіональних проектів:

- Проект «Нове покоління вчителів для нової української школи». За новими стандартами було підготовано 250 студентів в Одеському, Балтському та Білгород-Дністровському педагогічних училищах.

- Проєкт BeSmart/Будь розумним - це перший і єдиний в Україні онлайн-портал по підготовці до ЗНО. Проєкт BeSmart започаткований в області, пройшов успішне опробування, його робота схвалена Міністерством освіти і науки України.

- Інноваційний проєкт «Вчитель+» - сильний вчитель кожному учневі у найвіддаленішій школі. Мета проєкту: максимальна доступність та якість освітніх послуг на сучасному рівні незалежно від місця проживання, матеріального стану, віку та фізичних можливостей людини.

У закладах освіти Одеської області отримують освітні послуги 6951 дітей з особливими освітніми потребами, з яких 2842 дошкільного віку та 3949 шкільного віку.

Вища освіта В Одеській області функціонують 60 закладів вищої освіти, із них: 22 заклади вищої освіти (III-IV р.а.), 38 закладів вищої освіти (I-II р.а.). У закладах вищої освіти навчається 107 725 осіб, з них: 79 526 осіб (денна форма), 28 199 (заочна форма). Освітній процес забезпечують 11369 працівників.

Обсяги регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів у закладах вищої освіти Одеської області, які фінансуються з обласного бюджету в 2019 році становлять 1311 осіб (із них: фахівців – 1288 осіб, кваліфікованих робітників – 23 особи). З метою оновлення матеріально-технічної бази у 7 закладах вищої освіти, які фінансуються з обласного бюджету, оновлено комп'ютерну техніку. У 2 закладах вищої освіти (комунальної форми власності) збудовано сучасні спортивні майданчики.

Сильними сторонами Одещини є її вигідне географічне положення (приморський і прикордонний регіон України) та достатньо розвинута та розгалужена інфраструктура, що дозволяє розширити географію експорту продукції та є важливим для країни у процесі розвитку комбінованих маршрутів по вісі “Європа-Азія”, зокрема приєднання до трансєвропейської транспортної мережі (TEN-T), транскаспійського міжнародного транспортного маршруту та “Нового Шовкового шляху” через Чорне та Каспійське моря, впровадження ініціативи «Тримор'я», що передбачає створення співдружності країн в регіоні між Балтійським, Чорним і Адріатичним морями.

Наявний туристично-рекреаційний потенціал та розвинута мережа природоохоронних територій дає можливість залучити інвестиції за рахунок зростаючого попиту на різні види рекреаційної та туристичної

діяльності на територіях природно-заповідного фонду, є основною складовою для формування туристичних кластерів та членства туристичного бізнесу у європейських міжрегіональних об'єднаннях.

Вагомий виробничий потенціал (хімічна, фармацевтична, машино- та авіабудівна, харчова та переробна промисловість, виробництво будматеріалів тощо) є сильною стороною області та основою для розвитку портово-промислових комплексів та індустріальних парків. Продовження процесів інтеграції з ЄС це можливість для експортоорієнтованих підприємств розширення географії та збільшення квот на експорт української продукції (товарів) у країни ЄС.

Наявність земельних ділянок з площею достатньою для будівництва СЕС та успіхи в освоєнні альтернативних джерел генерації електричної енергії (СЕС, ВЕС) забезпечать подальший розвиток альтернативної енергетики та поступове досягання енергонезалежності регіону від зовнішніх постачальників.

Сильними сторонами області є сприятливе бізнес-середовище для сталого розвитку середнього та малого підприємництва з можливістю залучення фінансування за рахунок грантових та інших коштів міжнародних фінансових організацій: ЄБРР, НУФ, ІФС тощо та спрощеною дозвільною системою у бізнесі та земельних відносинах.

Значний культурний потенціал представлений великою кількістю закладів культури і мистецтв, архітектурних пам'яток, пам'яток історії. В області реалізуються великі мистецькі проекти, що є важливим для забезпечення маркетингу територій та доцільним у зв'язку зі зростаючим інтересом в країні і світі до українських звичаїв та традицій.

Успіхи у сфері охорони здоров'я та значна наукова підтримка медичної галузі є міцною базою для підготовки та підвищення кваліфікації медичних кадрів, основою для залучення інвестицій та розвитку технологій у даній сфері.

Сільське господарство - одна з провідних галузей економіки регіону та відіграє важливу роль у формуванні темпів економічного зростання. В Одеській області сприятливі агрокліматичні умови для підвищення продуктивності тваринництва та зростання врожайності сільськогосподарських культур, що в свою чергу сприяють можливостям просування на зовнішніх та внутрішніх ринках органічної сільськогосподарської продукції.

Продовження процесів інтеграції з ЄС - стимулюватиме виробників підвищувати якість продукції та відповідальність за охорону довкілля,

сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції місцевих виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках, приведенню її у відповідність до європейських та світових стандартів, розширенню обсягів експорту, зокрема в рамках Угоди про асоціацію з ЄС.

Подальший розвиток альтернативної енергетики поступово забезпечить енергонезалежність регіону від зовнішніх постачальників та зниження цін на енергетичні ресурси.

Децентралізація влади стала основою для формування фінансово-спроможних територіальних громад Одеської області перевагами яких є можливості:

- + залучення інвестиції;
- + розвитку власної економіки;
- + сприянню місцевому підприємництву;
- + розвитку місцевої інфраструктури, раціонально освоюючи отримані субвенції з Державного бюджету;
- + ефективного використання механізмів співробітництва територіальних громад для вирішення комплексних питань місцевого значення (спільно створює чи спільно утримує підприємства, які забезпечують збір, вивезення, сортування та захоронення побутових відходів);
- + швидкого отримання адміністративних та соціальних послуг;
- + створення сучасних закладів освіти, медицини, культури та спорту;
- + будівництва якісних та доступних кожному доріг, транспорт з маршрутами сполучення всередині громади та за її межі.

Водночас значну увагу викликають питання низького рівня інноваційного розвитку на території та підприємствах області.

Науково-освітній потенціал області

№з/п	Найменування	Місце розташування
Вищі навчальні заклади		
1	Національний університет «Одеська морська академія»	Ректор Миусов Михайло Валентинович 65000 м. Одеса, Вул. Дідріхсона, 8, 048

		733 2334
2	Одеська національна академія харчових технологій У складі - Інститут холоду, кріотехнологій та екоенергетики імені проф. Мартиновського В.С.	Ректор Єгоров Богдан Вікторович 65039, м.Одеса, вул.Канатна, 112, т.048 712 4088 Директор Косой Борис Володимирович
3	Одеська державна академія будівництва і архітектури	Ректор Ковров Анатолій Володимирович Вул. Дідріхсона, 4, Одеса, 65029, т.048 723 3488
4	Одеський державний економічний університет	Ректор Зверяков Михайло Іванович Вул. Преображенська, 8, Одеса, 65000 т. 048 723 8073
5	Одеський національний політехнічний університет	Ректор Пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, т. 048 722 1992
6	Одеський державний аграрний університет	Ректор Брошков Михайло Михайлович Вул. Пантелеймонівська, 13, Одеса, 65000, т. 048 784 5732
7	Одеський національний морський університет	Ректор Руденко Сергій Васильович Вул. Мечникова, 34, Одеса, Одеська область, 65029, т.048 728 3131
8	Одеський державний екологічний університет	Ректор Степаненко Сергій Миколайович Вул. Львівська, 15, Одеса, 65016, т. 0482 326 735
9	Національний університет «Одеська юридична академія»	Президент Ківалов Сергій Васильович Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65000, т. 048 719 8881
10	Одеський національний університет імені І.І.Мечникова	Ректор Коваль Ігор Миколайович Вул. Дворянська, 2, Одеса, 65000, т. 048 723 5254
11	Південноукраїнський державний педагогічний університет ім.К.Д.Ушинського	Ректор Чебикін Олексій Якович Вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, 65000. т. 048 732 4802
12	Одеська національна академія зв'язку ім.Попова	Ректор Воробієнко П.П. Вул. Кузнечна, 1, Одеса, 65000 т.048 705 0411
13	Міжнародний гуманітарний університет	Президент Ківалов Сергій Васильович вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65000, т.048 715 38-28
14	Одеський медичний університет	В.о. Ректора Вастьянов Руслан Сергійович Валіховський провулок, 2, Одеса, 65000, т.048 723 3324
15	Одеський регіональний інститут державного управління при Президентові України	Ректор Іжа Михайло Михайлович Генуезька вулиця, 22, Одеса, Одеська область, 65000, т. 048 705 9712
Науково-дослідні, проектно-конструкторські організації		
16	Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень	Директор Буркинський Борис Володимирович 65044, Одеська обл., місто Одеса, Французький бул., буд. 29
17	Державне підприємство "Одеський регіональний центр стандартизації	Генеральний директор Гукасян Антон Петросович

	метрології та сертифікації"	65014, м. Одеса, вул. Чорноморська, 10 Т. (048) 7150094
18	Державне підприємство "Одеський центр південного науково-дослідного інституту морського рибного господарства і океанографії"	Директор Бушуєв Сергій Генріхович
19	Державний науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут «Консервпромкомплекс»	Директор Пилипенко Юрій Димитрович 65028, Одеська обл., місто Одеса, пров. Високий, буд. 13
20	ДУ «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім.В.П.Філатова» НАНУ	Директор Пасєчнікова Наталія Володимирівна 65061, Україна, м. Одеса, Французький бульвар, 49/51.
21	Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут морського флоту України з дослідним виробництвом	Директор Савінков Сергій Борисович 65026, Одеса, вул. Ланжеронівська, 15- а 048- 734-87-28
22	Національний науковий центр «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є.Таїрова»	Директор Ковальова Ірина Анатоліївна Одеська область, Таїрове, вул. 40-річчя Перемоги, 27
23	Державна установа «Інститут морської біології НАН України»	Директор Александров Борис Георгійович вул. Пушкінська 37, Одеса, 65048,
24	Селекційно-генетичний інститут-Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення	Директор Соколов В'ячеслав Михайлович вул. Овідіопольська дорога, 3, Одеса, 65036 Т.0-482 395-401, 395-427
25	Науково-дослідна установа «Український науковий центр екології моря»	Директор Коморін Віктор Миколайович 65009, Одеська обл., місто Одеса, Французький бул, буд. 89, т. 0482 636 622
26	Фізико-хімічний інститут ім. О.В.Богатського	директор Андронаті Сергій Андрійович 65080, Одеська обл., місто Одеса, Люстдорфська дор., буд. 86
27	Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації і курортології	Директор БАБОВ Костянтин Дмитрович Лермонтовський провулок, 6, Одеса, 65014, т. 048 728 0653
28	ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії»	Директор Шнайдер Станіслав Аркадійович Вул. Рішельєвська, 11, Одеса, 65000, т.048 728 2475
29	Інноваційно-інвестиційний центр (ІНВАЦ)	Директор Небрат Валерій Миколайович м.Одеса, вул.Рішельєвська 26/2 т.38(048)722-28-29
Науково-дослідні, проектно-конструкторські організації галузевої науки		
30	ДП «Науково-дослідний інститут “Шторм” ДК «Укроборонпром»	Директор Жирнов Владлен Вікторович 65078, м. Одеса, вул. Героїв Крут, буд. 27
31	ДП «Одеський науково-дослідний інститут телевізійної техніки»	Директор Ісаєв Сергій Ігорович 65028, Одеська обл., м. Одеса, вул. Мечнікова, буд. 132
32	Державне підприємство “Одеський спеціальний науково-дослідний проектно-конструкторський інститут”	Директор Дарієнко Віктор Дмитрович 65049, м. Одеса, вул.Івана Франка, буд. 55
33	Державний проектно-розвідувальний науково-дослідний інститут морського транспорту “ЧорноморНДІпроект”	Директор Нікулін Сергій Григорович 65058 м. Одеса, пр-т Шевченка, 12

34	ДП «Державний інститут по розвідуванню і проектуванню об'єктів зв'язку "Укрзв'язокпроект» (припинення)	Директор Давидов Ігор Васильович 65023, Одеська обл., місто Одеса, вул.Ніжинська, буд. 44
35	ДП «Одеський науково-дослідний інститут зв'язку	Директор Ляховецький Леонід Михайлович 65026, Одеська обл., м. Одеса, вул.Буніна, буд. 23

Інноваційна діяльність та проблеми регіонального розвитку

Аналіз проблем інноваційного розвитку проводиться саме з метою змінити ставлення регіональної та місцевих гілок влади до розвитку інноваційної політики в державі та виробити принципово нову стратегію керування науковим потенціалом області.

Стійке динамічне зростання української економіки у значній мірі залежить від підвищення рівня конкурентоспроможності, сприяння інноваційному підприємництву між малими та великими підприємствами, науково-дослідними інститутами та університетами. Це сприятиме розумінню подальших направленостей інновацій, які визначатимуть шляхи і швидкості змін технологічного розвитку суспільства, а також напрями майбутніх науково-технічних досліджень та інноваційної діяльності, і виробленню ефективної наукової та інноваційної політики.

Також вирішення цих питань необхідно не тільки для ефективнішої концентрації існуючого потенціалу, знань, дослідницьких потужностей та фінансових ресурсів, а й створює додаткові робочі місця для малих та великих компаній, тим самим підтримуючи інтернаціоналізацію бізнесу з інноваційними ідеями.

Проте відсутність ефективної співпраці між сектором прикладних наукових досліджень та реальною сферою економіки останнім часом спричинило вагоме технологічне відставання базових галузей економіки. Основою української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал і дослідження, а також знання й результати наукових досліджень. Їх ефективна реалізація і є головною конкурентною перевагою. Тому розвиток інституцій та мереж у сфері трансферу знань, технологій та інноваційної діяльності є надзвичайно актуальним завданням.

На розвиток форм інноваційності у сфері вищої освіти впливають ключові завдання:

- розробка стратегій навчання та формування навчального середовища, що здатні забезпечити цільову підтримку для студентів та персоналу, спрямованих на створення бізнесу;

- необхідною є цифрова трансформація та спроможність вирішувати всі проблемні завдання сучасних закладів вищої освіти за допомогою цифрового середовища;
- інтернаціоналізація є важливим показником якості вищої освіти;
- забезпечення вимірювання впливу певних практик на підприємницький та інноваційний вищий навчальний заклад;
- широке розповсюдження нових знань і прогресивних технологій;
- розвиток інноваційної діяльності закладів вищої освіти;
- розробка та реалізація концепцій і впровадження технологій інноваційного економічного та соціального розвитку країни на базі вищої освіти;
- внесок у національне економічне зростання;
- розвиток і розповсюдження академічного підприємництва в інтелектуальній галузі;
- сприяння ефективному навчанню підприємців і розвитку підприємницької освіти;
- сприяння фінансовій самодостатності і незалежності закладів вищої освіти, підвищенню рівня якості вищої освіти.

Досягнення цих завдань може мати значні наслідки для інституційного середовища. Загальна інституційна структура може бути сформована таким чином, щоб оптимізувати міждисциплінарне навчання та реалізацію наукових досліджень, що будуть орієнтовані не лише на поточні проблеми, але і на вирішення довгострокових проблемних питань стратегічного планування. Необхідне впровадження таких різних підходів і форм, що зруйнують традиційні дисциплінарні шаблони та стимулюють підприємництво й інновації з метою їхньої інтеграції у практику вищої освіти.

У сучасних умовах національні стратегії розвитку науки, технологій та інновацій (НТІ) поєднують наукову досконалість і розробку ключових технологій для підтримки конкурентоспроможності економік, а також вирішення суспільних викликів. При цьому визначення пріоритетних напрямів, на яких необхідно сконцентрувати наукові та технологічні зусилля,

залишається основним, особливо це стосується НТІ третьої промислової революції: цифровізація, зелене зростання, інновації в медицині, нові передові технології в промисловості (нанотехнології, біотехнологія, космічні технології тощо).

Підхід, орієнтований на місію, вже доповнює традиційний підхід. Програми спрямовані на досягнення стійкого економічного зростання в контексті основних суспільних проблем і викликів, таких як зміна клімату, старіння населення, цифровізація тощо і виробляють відповідну місієорієнтовану політику. Цей підхід передбачає частковий відхід від традиційної підтримки національної конкурентоспроможності, зосередженої на промислових секторах та/або конкретних технологіях, та націленість на вирішення суспільних викликів.

Зростаюча спрямованість на вирішення суспільних викликів у світі привела до посилення ролі досліджень та інновацій, які мають сприяти досягненню Цілей сталого розвитку 2030.

Дані про інноваційну діяльність в Україні показують основні проблеми та досягнення сфери НТІ у 2018-2019 рр., зокрема це стосується позицій України у міжнародних індексах, аналізу інноваційної активності українських підприємств, організацій та установ, у т. ч. за технологічними секторами, аналізу трансферу технологій як важливої складової інноваційної діяльності.

За “Глобальним індексом інновацій 2019” наведено дані про інноваційну діяльність 129 країн і територій світу. 80 параметрів, які використовуються для оцінки, дають повну картину інноваційного розвитку, включаючи огляд політичної ситуації, стану справ в освіті, рівня розвитку інфраструктури та бізнесу. До десяти найбільш інноваційних країн світу також увійшли: Фінляндія, Данія, Сінгапур, Німеччина та Ізраїль.

У 2019 році Україна втратила в рейтингу 4 позиції і посіла 47 місце, випередивши Грузію (48 місце). А у групі країн за рівнем доходів нижче середнього Україна посіла 2 місце, поступившись В'єтнаму.

Основою української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал і дослідження, а також знання й результати наукових досліджень. Їх ефективна реалізація і є головною

конкурентною перевагою. Однак у 2019 р. за підіндексом “Людський капітал і дослідження” Україна втратила ще 8 позицій і опинилася на 51 місці. Причиною цього стало скорочення витрат на освіту у відсотковому співвідношенні до ВВП (22 місце у 2017 р., 26 місце – 2018 р., 48 місце – 2019 р.) та витрат на дослідження і розробки у відсотковому співвідношенні до ВВП (54 місце у 2017 р., 62 місце у 2018 р., 67 місце у 2019 р.).

За підіндексом “Знання й результати наукових досліджень” Україна на високому 28-му місці в загальному рейтингу, втративши одну позицію порівняно з 2018 р. Серед сильних сторін даного підіндексу варто виділити наступні показники: створення знань (17-е місце), співвідношення патентів за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності (17-е місце), співвідношення корисних моделей за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності (1-е місце), витрати на комп’ютерне програмне забезпечення у відсотках ВВП (19-е місце), експорт ІКТ послуг у відсотках від загального обсягу торгівлі (11-е місце).

У 2019 р. за підіндексом “Інституції” позиція України помітно покращилася – 96 місце проти 107-го у 2018 р., у тому числі за показником політичне середовище – 110 (122-е місце – 2018 р.), регуляторне – 78 (78-е місце – 2018 р.), за станом бізнес-середовища – 99 (100-е місце – 2018 р.).

За рівнем розвитку інфраструктури Україна втратила вісім позицій і посідає 97 місце рейтингу. При цьому низьким залишається значення показника “екологічна сталість” – 120 місце, оскільки за показником “ВВП на одиницю спожитої енергії” Україна на 115 місці.

Ринкові показники України оцінені у 43,3 балів, що відповідає 90 місцю в рейтингу (89 місце у 2018 р.) (за кредитами - 91 місце, інвестиціями – 115, рівнем торгівлі та конкуренції – 42).

За оцінкою бізнес-досвіду Україна посіла 47 місце (за кількістю працівників інтелектуальної праці – 45 місце, інноваційним зв’язками – 55, сприйняттям знань – 73).

Результати міжнародного оцінювання інноваційності економіки України свідчать, що результативність інноваційної

діяльності України у 2019-2020 рр. знизилась за всіма індексами. Чинниками цього є скорочення витрат на дослідження і розробки та на освіту, недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури і кластерів, слабкий захист прав інтелектуальної власності, невисока частка населення, яка є користувачем мережі Інтернет.

Наукова діяльність

Загальна сума внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок **в Україні** протягом 2018-2019 р. р. досягла 17254,6 млн грн та зросла на 480,9 млн грн. По відношенню до ВВП знизилась з 0,47% у 2018 р. до 0,43% у 2019 р. Наукоємний сегмент підвищив означені витрати у фінансуванні вітчизняних НДДКР на 1016,7 млн грн (86,2% загального обсягу внутрішніх витрат на наукові дослідження і розробки), у т.ч. високотехнологічний сектор – на 1676,3 млн грн, середньовисокотехнологічний – знизив на 659,6 млн грн. Усі інші сектори також знизили фінансування наукових досліджень і розробок.

Підприємства та наукові установи високотехнологічного сектору продовжують бути переважаючими виконавцями НДДКР, профінансованих за рахунок бюджетних коштів, через суттєву частку фінансування ВЕД “Наукові дослідження і розробки” (40,5% загального обсягу витрат цього ВЕД на НДДКР).

За технологічними промисловими секторами 98,45% всіх коштів на проведення НДДКР витратили підприємства наукоємного сегменту, насамперед із виробництва комп’ютерів, електронної та оптичної продукції.

Державний бюджет України був одним з джерел фінансування наукових досліджень для промисловості тільки для наукоємного сегменту – всі 100% бюджетних коштів промислової науки були направлені йому.

Одеська область

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу

(на кінець року, осіб)

	2016		2017		2018	
	усього	з них жінок	усього	з них жінок	усього	з них жінок

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, з урахуванням сумісників

	3384	1925	3003	1700	2548	1418
Дослідники	2525	1348	2173	1120	1818	933
Техніки	296	211	279	206	227	162
Допоміжний персонал	563	366	551	374	503	323

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за галузями наук

(на кінець року, осіб)

	2016		2017		2018	
	усього	з них жінок	усього	з них жінок	усього	з них жінок

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, з урахуванням сумісників

За галузями наук	3384	1925	3003	1700	2548	1418
природничих (крім медичних та сільськогосподарських)	1310	787	1285	722	1046	565
технічних	930	372	683	251	595	236
медичних	351	233	309	213	299	207
сільськогосподарських	458	306	402	285	377	261
суспільних	288	198	269	192	184	117
гуманітарних	47	29	55	37	47	32

**Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок
за джерелами фінансування та видами робіт у 2018 році**

(млн грн)

	Усього	З них на виконання		
		фундамен- тальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	науково- технічних розробок
Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок	299,2	107,6	94,9	96,7
Власні кошти	3,0	2,4	–	0,6
Кошти бюджету	177,9	98,8	72,5	6,6
кошти державного бюджету	155,3	84,0	64,7	6,6
Кошти організацій державного сектору	15,1	0,0	1,4	13,7
Кошти організацій підприємницького сектору	78,8	5,9	16,3	56,6
Кошти організацій сектору вищої освіти	0,2	–	–	0,2
Кошти приватних некомерційних організацій	13,3	–	–	13,3
Кошти іноземних джерел	9,2	–	3,7	5,5
Кошти інших джерел	1,7	0,5	1,0	0,2

Інноваційна активність промислових підприємств

У 2019 році відбулося зростання кількості промислових підприємств, що провадили інноваційну діяльність (на 0,6%) в цілому по Україні.

В **Одеській області** у 2017 році інноваційною діяльністю займалися 36 промислових підприємств, що становило 15,7% загальної кількості підприємств (по Україні – 16,2%). Підготовку та впровадження інновацій здійснювали 30,0% підприємств, основним видом діяльності яких є постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 25,0% - виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, 21,4% - машинобудування, 18,9% - виробництво гумових і пластмасових виробів, 16,7% - виробництво меблів, 14,3% - виготовлення виробів з деревини.

Питома вага підприємств, що впроваджували інновації в промислових підприємствах Одеської області у 2015 році склала 17,2% (по Україні – 15,2%). У 2017 році вона дещо скоротилась та склала 15,3% (по Україні – 14,3%). У 2018 році скоротилась ще на 2,1 в.п. та склала 13,2% (по Україні – 15,6%). У 2019 році дещо зросла до 16,0% (таблиця додається).

**Інноваційна активність промислових підприємств
2013-2019 роки***

	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками					
			дослідження і розробки	У тому числі		Придбання інших зовнішніх знань	Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші витрати
				Внутрішні НДР	Зовнішні НДР			
	%		тис.грн.					
2013	17,6	91028,7	4358,0	3969,6	388,4	22,9	85481,6	1166,2
2014	16,8	323891,6	960,6	661,3	299,3	2,2	321468,4	1460,4
2015 ¹	19,4	49670,7	6537,9	6393,9	144,0	462,9	42414,1	255,8
2017 ²	15,7	150149,8	8601,8	к	к	к	140495,4	к
2019	16,5	197607,4	11781,9	к	к	к	177581,2	к

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації ¹ , %	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, одиниць	У т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих	Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції, одиниць	У т.ч. нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2010	12,9	37	27	72	0,5	0,8

2013	11,3	24	20	87	9	3,6
2014	9,8	30	11	82	7	2,4
2015	17,2	26	15	58	10	1,2
2017 ³	15,3	50	42	53	15	0,3
2019	16,0	51	37	29	10	1,5

Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації

	2015		2017	
	усьог о	відсотків до загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації	усього	відсотків до загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації
Усього	32	х	35	х
впроваджували нові технологічні процеси	16	50,0	28	80,0
у тому числі маловідходні, ресурсозберігаючі	6	18,8	22	62,9
освоювали виробництво інноваційної продукції	13	40,6	15	42,9
з них нові види техніки	2	6,3	5	14,3
Реалізовували інноваційну продукцію	22	х	17	х

Впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції в промисловості

	2015	2017	2018
Впроваджено нових технологічних процесів	26	50	46
у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих	15	42	
Освоєно виробництво інноваційної продукції, найменувань	58	53	82
з них нових видів техніки	10	15	

При цьому **кількість впроваджених у 2018 році технологічних** процесів порівняно з 2017 роком зменшилась на 8,0% (з 50 до 46 одиниць), впроваджено 82 інноваційних видів продукції, що на 29 одиниць більше, ніж у 2017 році.

Витрати промислових підприємств на інноваційну діяльність

В цілому по Україні обсяги витрат на здійснення інноваційної діяльності у 2019 році у порівнянні з 2018 роком зросли до 14,2 млрд грн з 12,2 млрд грн, так і у відсотках до ВВП – з 0,34% до 0,36%. У цілому по Україні основним напрямом витрат було придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення (ПЗ) – 68,1% у 2018 р. та 71,6% у 2019 р. загального обсягу витрат.

В Одеській області витрати на інноваційну діяльність у 2018 році склали 225,1 млн.грн (у 2017 році – 150,1 млн. грн). Впровадження інноваційної діяльності промислових підприємств у 2018 році відбувалось в основному за рахунок власних та кредитних коштів, основну частину яких направлено на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (60,5% витрат на інновації), а також на дослідження розробок (27,9% витрат на інновації). При цьому, у 2015 році власні кошти у загальному обсязі складали 80%, то у 2017 році – вже 97% (по Україні – 88,2%).

Загальний обсяг інноваційних витрат у промисловості

(у фактичних цінах)

	2015		2017	
	млн грн	відсотків до загального обсягу	млн грн	відсотків до загального обсягу
Усього	49,7	100,0	150,1	100,0
За напрямками				
внутрішні науково-дослідні роботи	6,4	12,9	8,6	5,7
зовнішні науково-дослідні роботи	0,1	0,2	к	к
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	42,4	85,3	140,5	93,6
придбання інших зовнішніх знань	0,5	1,0	к	к
інші	0,3	0,6	к	к

Реалізація інноваційної продукції

Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію по Україні, зменшилась за всіма

технологічними секторами. Обсяг реалізації інноваційної продукції у 2019 році порівняно з 2018 роком в цілому по Україні зріс за рахунок зростання у наукоємному сегменті (номінально на 9,8%) та середньотехнологічному секторі (на 216,9%). Це дозволило підвищити частку інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої з 0,5% у 2018 р. до 3,3% у 2019 р., або на 0,24 в.п. ВВП.

В Одеській області **обсяг реалізації інноваційної продукції:**

У 2018 році становив 786,4 млн.грн - питома вага в обсязі промислової продукції збільшилась у 3,7 раза порівняно з 2017 роком та склала 1,1% (по Україні цей показник збільшився з 0,7% до 0,8%).

У 2017 році за межі України реалізовано інноваційної продукції на 28,7 млн. грн. (18,2% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, по Україні – 31,2%) 5 промисловими підприємствами.

Впровадження нових видів інноваційної продукції та технологічних процесів

У цілому у промисловості України у 2018-2019 рр. впроваджено 3843 та 2148 од. нових видів продукції відповідно. Зменшення впровадження їхньої кількості відбулося за всіма технологічними секторами, але у двох секторах наукоємного сегменту це зменшення було найменшим – на 28% та 34% проти 47%-94% в інших секторах, що дозволило наукоємному сегменту зростити свою частку впроваджених нових видів інноваційної продукції до 47,7% у 2019 р. порівняно з 39,6% 2018 р.

Кількість впроваджених технологічних процесів у 2019 році зросла до 2318 од. порівняно з 2002 од. у 2018 році.

Відсутність технологічного поступу зумовлена низькою інноваційною активністю промислових підприємств і нестачею попиту на здобутки науки, що залежить від фінансових причин. Якщо глобальною тенденцією на сучасному етапі розвитку є зростання питомих витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП з метою створення та подальшої комерціалізації наукових знань, то в

Україні відбувається їх скорочення. В Одеській області за 2018 рік відбулось зростання рівня витрат на інновації та збільшення обсягу реалізованої інноваційної продукції, проте спостерігається тенденція щодо зменшення питомої ваги промислових підприємств, які протягом року впроваджують інновації.

Кластери в Одеській області

Створення кластерів не вимагає значного фінансування, а базується перш за все на організаційних зрушеннях. Варто зазначити, що від створення кластерів вииграє не лише конкретний учасник, а й галузь сільського господарства в цілому завдяки більш злагодженій роботі всіх ланок.

ПЕРЕВАГИ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ:

- ✓ Ефект концентрації дає можливість підвищити продуктивність виробництва;
- ✓ Ефект масштабу призводить до зниження собівартості продукції;
- ✓ Ефект «кіл на воді»: одна інновація є відправною точкою для багатьох інших (наприклад, винахід мікропроцесора в Силіконовій долині);
- ✓ Ефект «матрьошки»: розвиток однієї галузі підвищує попит на продукцію інших та дає поштовх їх розвитку.

Економічна ефективність індустріальних кластерів підтверджена великою кількістю прикладів. Найвідоміший з них — кластер інформаційних технологій у Силіконовій долині (США).

При цьому також йдеться про ефективну та координовану співпрацю з органами влади; по-друге, можливість економити на масштабі, спільно закупаючи великі партії необхідних ресурсів чи замовляючи дослідження ринків або наукові розробки; третьою перевагою є можливість подаватися на гранти для вирішення колективних проблем; по-четверте, розбудова спільної логістичної інфраструктури та спільна промоція продукції учасників кластеру на внутрішньому і зовнішньому ринках. Серед інших переваг для фермерів також розробка разом із вищими навчальними закладами навчальних програм для підготовки кваліфікованих фахівців в аграрному секторі, спільні навчальні поїздки, стажування, замовлення послуг експертів тощо.

Кластерна форма організації добре зарекомендувала себе у багатьох країнах, в тому числі і в Україні цей напрям також почав розвиватися і набирати обертів. Приклади застосування цієї моделі є у Хмельницькій області, де створено кластер сільського зеленого

туризму «Оберіг», який об'єднує 10 агроосель; на Полтавщині реалізують проект кластеру виробників екологічної продукції; у Чернівецькій області створено українсько-румунський «Перший аграрний кластер» з вирощування плодово-ягідної продукції та розвитку садівництва; в м. Рівне - регіональний агропромисловий інноваційний кластер «Агроінновації»; на Вінниччині утворено переробно-харчовий кластер.

В Одеській області діють **Агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушка Нова»** та **«Агропромисловий кластер з питань розвитку бджільництва»**. Передбачається, що кластерні утворення відіграватимуть важливу роль в ході реалізації завдань, спрямованих на досягнення стратегічної цілі, визначеної на засадах смарт-спеціалізації.

Наявність сировини високої якості сприятиме переходу виробничих потужностей підприємств переробної промисловості регіону на інноваційний тип розвитку.

Особливо важливою є реалізація інновацій у харчовій переробній промисловості, яка потребує впровадження новостворених або вдосконалених інноваційних технологій і випуску на їхній основі харчових продуктів із якісно новими споживчими та функціональними властивостями.

На таких технологіях мають ґрунтуватися і виробничі потужності у сегменті перероблення овочів, фруктів та ягід.

Головною ціллю виробництва таких продуктів є поліпшення стану здоров'я споживачів, підвищення якості їхнього життя, оскільки стан здоров'я людини безпосередньо залежить від структури та якості харчування.

Потреба у виробництві харчових продуктів нової якості обумовлена:

- зростанням культури харчування у світі;
- зміною уподобань і вимог споживачів до продуктів;
- потребою гарантованої якості та безпечності харчових продуктів;
- посиленням конкуренції та необхідністю підвищення ефективності виробництва.

У сфері виробництва нових харчових продуктів зараз позиціонуються такі категорії як: оздоровчі, функціональні, збагачені, пробіотичні та органічні продукти.

Із зазначених категорій продуктів найбільш популярними на світовому ринку є органічні продукти, що характеризуються поліпшеною якістю та безпечністю, відсутністю ризику забруднення ксенобіотиками, збереженням корисних властивостей сировини на етапі виробництва продукції.

Одним із інструментів популяризації вживання органічної продукції є формування у споживачів так званих правильних стереотипів харчової поведінки. Стереотип харчової поведінки являє собою комплекс харчових звичок і уподобань людини до вибіркового чи переважаючого споживання тих чи інших харчових продуктів. Основними чинниками, що його формують, є національні та культурні традиції харчування, ступінь інформованості щодо проблем харчування, якості та їх безпеки.

Доцільно популяризувати органічні продукти та виготовлені з них, з урахуванням місцевих національних кулінарних традицій, страви, овочеві та фруктові соки, фруктові пюре, десерти, продукти для дитячого, дієтичного харчування, в рамках гастрономічних турів, у тому числі організованих на базі виробничих комплексів і підприємств, агросадиб та сидиб сільського туризму. При цьому витрати іноземних туристів в рамках зазначених гастрономічних турів – це додатковий внесок в загальний обсяг експорту туристичних послуг на регіональному ринку. Також, на цьому напрямку доречно впроваджувати сучасні канали реалізації продуктів харчування по типу HORECA /on-trade тощо.

Базовою складовою розвитку інновацій є інтелектуальний потенціал і у цьому контексті Одещина є одним із небагатьох регіонів України, який має потужну науко-практичну базу в сфері розвитку харчових технологій, яка десятиліттями формувалася в Одеській національній академії харчових технологій (ОНАХТ).

Згідно з Концепцією розвитку науково-дослідної та інноваційної діяльності в Одеській національній академії харчових технологій на період до 2020 року основними завданнями закладу у цьому напрямку є:

- розвиток фундаментальних досліджень в області розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки, суспільного розвитку економіки країни;
- виконання прикладних досліджень і розробок харчових технологій з метою ефективного використання і розвитку наукового потенціалу;
- забезпечення підготовки в ОНАХТ кваліфікованих фахівців, наукових та науково - педагогічних кадрів вищої кваліфікації на підставі новітніх досягнень науково - технічного прогресу;
- ефективне використання наукового і науково-технічного потенціалу академії для вирішення пріоритетних завдань оновлення виробництва та проведення соціально - економічних перетворень в Україні тощо.

Для виконання завдань в ОНАХТ створено: науково-дослідний інститут; 4 навчально-наукових інститути; проблемну науково-дослідну лабораторію комплексної переробки рослинної сировини в харчові і кормові продукти; проблемну науково-дослідну лабораторію з холодильної техніки; навчально-наукову лабораторію сенсорного аналізу; науково-дослідну лабораторію мікробіологічних досліджень ім. О.О. Кириленко; корпоративну науково-дослідну лабораторію «Харчові нанотехнології»; консалтингову лабораторію «ТЕРМА»; науково-дослідну лабораторію технології сушіння, оцінки якості зерна та хлібопродуктів; науково-дослідну лабораторію технології фітопрепаратів; науково-дослідну лабораторію стерилізації, оцінки якості та безпеки консервованих продуктів; науково-дослідну лабораторію автоматизації виробничих процесів; науково-дослідну лабораторію технології зберігання зерна.

Науковцями ОНАХТ ведуться розробки по ряду напрямків наукових досліджень. Найбільш вагомий з них - це розробка нових технологій отримання харчових речовин, біологічно активних

добавок та продуктів для функціонального, лікувального і профілактичного харчування, заснованих на хімічній модифікації і біотрансформації сировини.

Метою цих досліджень є створення асортименту добавок і продуктів, які дозволяють формувати раціони харчування, адекватні індивідуальним особливостям організму людини з урахуванням віку, професійної приналежності, стану здоров'я. З різноманітної сировини розробляються препарати нового покоління, які містять фізіологічні речовини: ферменти, вітаміни, фосфоліпіди, ферменти і бактерії. Препарати не мають аналогів у світовій практиці, вони захищені авторськими свідоцтвами і патентами; на їх виробництво розроблена і затверджена нормативно-технічна документація. Паралельно створені технології виробництва продуктів харчування з включенням добавок різного походження.

Ось тільки деякі із запатентованих розробок у сфері харчових технологій:

- «Покращення якості напоїв за допомогою електромагнітної обробки»;
- «Розробка технології вітамінізованих купажованих рослинних олій»;
- «Розробка технології фруктових сиропів»;
- «Приготування ядра волоського горіха для використання в композиції безалкогольних напоїв»;
- «Розробка технології плодово-ягідного вина типу малаги»;
- «Розробка технології екстрактів з рослинної сировини»;
- «Розробка нового методу визначення фальсифікації антоціанозабарвлених соків»;
- «Розробка кулінарної продукції на основі пюреподібних мас із зерен сочевиці»;
- «Режими стерилізації і пастеризації для широкого асортименту консервів в різних видах споживчої тари»;
- «Розробка технології страв з йодовмістною сировиною для закладів ресторанного господарства»;
- «Сироп з гребенів винограду «Здоровіт»;

- «Розробка раціонів харчування для хворих на цукровий діабет II типу»;
- «Удосконалення технології двошарового мармеладу без або зі зниженим вмістом цукру» тощо.

Перелік актуальних проектів,
що розробляються вищими учбовими закладами Одеської області

	Назва	ВНЗ	Напрям
1.	Додаток EatLook	Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова	Програмне забезпечення
2.	Система протидії БПЛА типу «Камікадзе»	Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова	Авіаційна техніка (безпека)
3.	Конструктор навчального лабораторного комплексу з курсу «Фізика» (Електрика і магнетизм)	Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова	Лабораторне забезпечення навчального процесу
4.	Новітні принципи та методологія побудови ЦАП-АЦП нового покоління	Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова	Мікроелектроніка та робототехніка
5.	Частотомір коінциденції	Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова	Вимірювальна техніка, та робототехніка
6.	Zero waste city: місто без відходів	Одеський державний екологічний університет	Екологія та охорона навколишнього середовища
7.	Установки для рециклінгу рідкісних газів з метою їх повторного використання в наукоємних галузях	Одеська національна академія харчових технологій	Виробництво рідкісних газів високої чистоти для космічної галузі, медицини, електронної, лазерної техніки
8.	Помадні цукерки з синбіотиком	Одеська національна академія харчових технологій	Кондитерська галузь
9.	Школа класики (Schola Classica)	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	Гуманітарні дослідження античної спадщини

Основними перевагами впровадження інноваційних технологій є:

- ✓ зацікавленість виробників у створенні якісної продукції, що забезпечує високу рентабельність виробництва;
- ✓ зацікавленість споживачів в отриманні продукції високої якості, безпечної для здоров'я з досягненням оптимального співвідношення між показниками ціна-якість;
- ✓ можливість розширення внутрішніх і зовнішніх ринків харчової переробної промисловості;
- ✓ додаткові надходження до місцевих бюджетів;
- ✓ зростання інвестиційної привабливості для вітчизняних та іноземних інвесторів;
- ✓ зростання конкурентоспроможності продукції харчової переробної промисловості;
- ✓ ефективне використання науково-технічного потенціалу у сфері харчових технологій.

Реалізація завдань за стратегічною ціллю «Формування на засадах інновацій експортно-орієнтованої індустрії харчування» сприятиме переходу від експорту сировини і агропромислової продукції з низьким ступенем переробки до інноваційної, експортно-орієнтованої моделі виробництва.

Впровадження інновацій у сфері харчових технологій сприятиме підвищенню рівня продуктивності праці та доданої вартості, структурному оновленню регіональної економіки, збільшенню наукоємних галузей у структурі виробництва та експорту, підвищенню якості продукції, і, як наслідок – в розширенні ринків збуту.

Розвитку трансферу технологій та інновацій в Одеській області суттєво сприяє діяльність **Одеського регіонального центру трансферу знань і технологій**, який створений на базі Одеського національного економічного університету та розташований за адресою: м. Одеса, вул. Пушкінська, 26.

Одеський центр створений у результаті спільної діяльності Одеського національного економічного університету та Державної

наукової установи «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації».

Головною метою діяльності Центру є налагодження прямих економічних зв'язків між реальним сектором економіки та науковими установами, сприяння впровадженню інновацій та трансферу технологій.

Окрім поточної роботи, Одеський регіональний центр трансферу знань і технологій є організатором бізнес заходів та зустрічей, серед яких і Контактна біржа. У даному заході беруть участь наукові діячі та представники науково-дослідних установ, які найбільш зацікавлені у встановленні ділових контактів з українськими компаніями, фінансовими та банківськими установами, іноземними інвесторами та мають конкретні пропозиції щодо передових інноваційних і технологічних розробок, готових до впровадження.

Представники Центру здійснюють пошук зацікавлених потенційних інвесторів, організовують презентації наукових розробок, прямі переговори та B2B зустрічі.

Одеський центр здійснює консультування юридичних та фізичних осіб з питань управління інтелектуальною власністю, трансферу технологій та комерціалізації науково-технічних розробок; проводить заходи для просування наукоємкої продукції, у тому числі із залученням молодих вчених, аспірантів, студентів; надає допомогу у підготовці договорів із розпорядження правами інтелектуальної власності.

Місія Одеського Центру – це забезпечення підтримки інноваційної діяльності з використанням інтегрованих інформаційних ресурсів.